

ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ

ԲԱՆԱԿԱՆ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ և ԲԱՆԱԿԱՆ

38^{րդ} ՏԱՐԻ
1908

30 ԵՐԵՎԱՆ ԹԻՒ 5

ԽՐԱԿՈՐ-ՏՅՈՐԵՆ

Ս. ՄԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԻԶՄԻՐ

PRINTED AND PUBLISHED BY

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յ. Գ. ՄՐՄԸՐԵԱՆ	Ճաշակներ Հին Ժամանակաց	97
Շ. ՄԻՍԱԲԵԱՆ	Երկու Երգ	101
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	Համր Սեր	102
ԱՐՓԱՄ	Պոլսեցիի մը Խօսքերը (Թղթ.)	108
Մ. ՈՒԼՈՒՐԼԵԱՆ	Ուրուագիծեր	111
ՆՈՒՐՀԱՆ	Ճերմակ ու Սեւ	113
ԼՈՒԻԶ	Նամակներ	115
	Խմբագրին էջը	118
	Էրաքաղ	119

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Բաժ. Թիւ 188. — Բաժ. ստացած ենք ընկղ. զրկած նոյնպէս և Քերթերը

Բաժ. Թիւ 275. — Թերթերն՝ Թիւ 1 և կանոնադրապէս զրկուած են և յուսանք ստացած էք. հակառակ պարագային կրկին խնայուցէք:

ԳԱՀԻՐԷԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Գահիրէի և շրջակայից թերթիս զործակալութիւնը ստանձնած ըլլալով Տիար Դաւեթգիւն Պահիշա (Compagnie des Eaux), Ա. Մամուշի բաժանորդագրուել փափաքողք կրնան զիմիւ յիշեալին ինչպէս նաև վճարել իրենց բաժնեգինները:

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մամուլի բաժանորդագրութիւնը բացարձակապէս ԿԱՆԺԻԿ է: Երբէք նկատողութեան չափաք առնուին՝ առանց բաժանորդագին ներփակման եղած զիմուտները: Խաւերեցինք կրնան զրկուիլ Մամուրսանոց, փ. գրով և կամ թղթատան բոլ. լով 20 մատ 1 զրոշնոց բոլ. ր. 20 զրոշնի նաշալ: Կորսուած թերթեր վերստանալ փափաքող պէտք է որ վճարեն առնուց զինքը: Հասցէի փոփոխութեան պարագային տնիքաժեշտ է երկու զրոշ զրկել: Չհրատարակուած յօդուածք ետ չեն տրուիր, եւ աղանց բացառութեամբ՝ տնպատասխանի կ'մնայ այն առթիւ խնդրուած ո եւ է բացատրութիւն: Կ'ընդունուին նաև ծանուցումներ չափաւոր զիններով:

Ա. Մամուլի բաժանորդագրութիւնն է:

ՁԱՐԵԹԱԹԵՐԹ	ՁԱՐԵԹԱԹԵՐԹ ԵՆ ԵՌԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
ՏԱՐԵԿԱՆ 502. 12 Ֆ.	ՏԱՐԵԿԱՆ 65 Դ. 15 Ֆ.	ՏԱՐԵԿԱՆ 25 Դ. 6 Ֆ.
ՎԵՅԱՄՍ 25 Դ. 6 Ֆ.	ՎԵՅԱՄՍ 35 Դ. 8 Ֆ.	ՎԵՅԱՄՍ
ՄԷՆ ՄԻԹԻԻ 1 Դ.		ՄԷՆ ՄԻԹԻԻ 7 Դ.

Ա. Մամուլ ձեռքէ կ'ծախուի Պոլսի և կեդրոնականին ու միակ զործակալն Մեծ ԱՐԲՍ ԷՅ ՅԱՆՃԱՆՃԵԱՆ Պապ Ալի Ճիմալ Օղլա փողոց Բ. 20 Կ գտնուի նաև ինչպէս Երեսի նոյնպէս և բոլոր լրագրագաժաններու և ճիւղաճանաչներու մօտ հատը 40 փաթաք:

Ուղղակի բաժանորդագրուել փափաքողք պէտք է զիմեն խմբագրութեանը Հասցէ՝

م. ماموريان مخدومی — دارمیر

آر. وليان ماموله غزتهسى صاحب امتياز ومدير مسئولی

Մ. Mamourian Fils — Smyrne

ESTABLISHED 1782

PHOENIX ASSURANCE COMPANY L^D OF LONDON

Դրամայ լույս և պահեստի դրամ Ա. Ռ. 4,500 000.

Տարեկան հասցիք Ա. Ռ. 1,500,000

«ՖԷՆԻՔՍ» 122 տարի է ի վեր հիմնուած սոսկ հրդեհի և պահեստի զրկումների և ցարդ հատուցած է առաւել քան 27,000,000 Ա. Ռ. փաստացի համար:

«ՖԷՆԻՔՍ» կապահովուողը հրդեհի դէմ չէն ր, կարասիք և ապրանք յոյժ նպաստաւ որ պայմաններով: Դիմերաւ:

Հիւսիսային Բ. Գործակալ իգմիրի և Գաւառաց

F. BLACKLER

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

BRANCHE MARITIME

ETABLE A LONDRES EN 1720

Ծածկոյն: Ապահովող բաժան ընկերութիւն:

խիստ նպաստաւ որ պայմաններով:

Մասնաւ որ պայմանաւ յուսով եւ զոր ընկերութիւն կապահովողը, նաեւ կրօնի տրկածներ, 10 օրուան պայմանա ժամով մի միմեանս ընկերութիւն (Docks) մէջ ինչպէս յԱնգլիա նայնպէս և զիստ որ քօտէրու մէջ, ինչպէս Մարտիկի: Հաճիր, Համարութիւն և և:

Իգմիրի Ներկայացուցիչ:

F. BLACKLER

ԱՐԶԱՆՈՅՍ. — Պատկերազարդ հայաթերթ տմենօրեայ, Ներքին, Ազգային, Բաղարաւան, Գրական, Գիտական և Առեւտրական: Բաժանորդագրութիւն: — Տարեկան իգմիրին համար 80 զրդ. վեց. 40. եւ. 20 Պոլսոյ և գաւառաց համար տարեկան 108, վեց. 54:

Տէր և Տնօրէն ԱՍԻՍԵՆ, ԲԷՐԼԻՆԵՆ

ՄԱՅՐԻԿՆԵՐՈՒՆ

Ե Ի

ՍՏՆՏՈՒՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՄԱՐ

Միշտ պահում
չեցեք այս դէ-
պարտութիւնը
— Եւրոպայի
սրբապետը
ուրեք իմ
Սօփիան յայտն
է:

Շատ վր Մայրիկներ, ժամանակ մը իրենց
պէպէֆին կար տակն ետք, իրենց ուժե-
րուն սկարանալը, իրենց կարին հոսման
նուագիլը կը զգան, եւ զոսն ալիւս առ-
ջի չափ չօգտուիլը կը նշմարեն: Այս պա-
րագային մեջ անոնց պէտք է տալ

ԷՄԻԻԼՍԻՕՆ

ՍՔՕԹԸ

որ պատրաստուած է մօրիւ ձկան իւղով,
կիրի եւ սօսայի ճիւղօթօսօթիքով, որ իրաւ-
ցնէ կը պարունակէ այն ամեն հարկաւոր
տարեքը Մայրիկներուն առատ եւ սնն յու-
րաւ կար հայրալիքիւ եւ քե՛ իրենց
ու քե իրենց կարնկեր մանկանց ուժ եւ
առողջութիւն պարգեւելու:

ԱՆՈՐԺԱՀԱՄ

ԴԻԻՐԱՄԱՐՍ

Կը Եւրոպայի ԲՈՒՐ ԴԵՂԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ

ԲՈՒՐ ԴԵՂԻ ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ:

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ

ՃԻՊՈՒԴԻ

Իր բարեկամներուն պատիւ ունի
ծանուցանել թէ 1 Յունիւ. 1908էն
սկսելով հիմնած է առեւտրական
տուն մը, որ - յանձնակատարու-
թեամբ, ներածուծով եւ արտածու-
ծով պիտի զբաղի:

Մասնատրապէս ուշադրութիւն
կը հրաւիրէ Մօքայի եւ Հարաբի
ազնուագոյն սուրճերու յրաջ, ու-
րոնցմէ պատրաստ է 3 եւ 5 ճիւղնոց
պարկերով հայթայթել ածան դի-
նորով:

Հասցէն

R. VORPERIAN—DJIBOUTI
(Côte Française des Somalis)

ԵՆԹԷՐՆԱՍԻՈՆԱԼ

(C'Internationale)

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊՈՂՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՏԻԻՍԷԼՏՈՐՖ

Ընկերութիւնս ծովային
արկածներու գէժ ապահո-
վագործութիւններ կ'ընդունի
խիստ նպաստաւոր գիներով
եւ պայմաններով:

Իգմիլի ընդհ. գործակալը

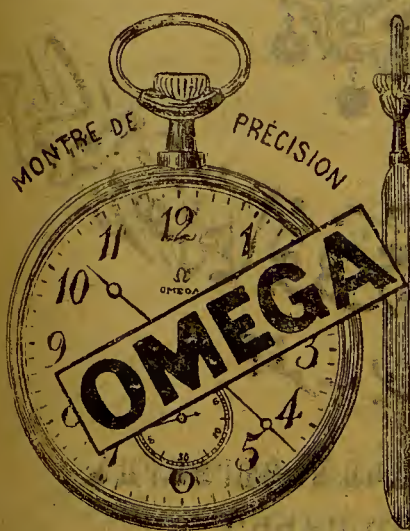
L. եւ L. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

Օ Մ Է Կ Ա

ՏԻԵԶԵՐԱՀՌԶԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ

Ե Ի Ր Ա Պ Ի Ո Յ Ա Մ Ե Ն Ի Ն Ա Վ Ա Ր Ի Ի Ո Ր Ը

ՀԱՄԱՏԱՏԵԼԻ 1874 Յ/Ն

ՕՄԷԿԱ ՈՍԿԻ ԱՐԾԱԹ ՆԻՔԷԼ ԳՈՐԾՊԱՏ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԷԿԱ Մեծագոյն մրցանակ 1900ի Բարիզի ցուցահանդէսէն:

ՕՄԷԿԱ. — Այս ժամացոյցերու յատկութիւններն են:

Ճշգրտագէտութիւն, ատկունութիւն և նորոգութեան գիւրին միջոցներ:

ՕՄԷԿԱ Դիրամտաւելի գիներով ծախուած ժամացոյցերու ամենէն սքանչելիներն են:

ՕՄԷԿԱ Ամեն մարդու գրեպանին մէջ անհրաժեշտ միակ ժամացոյցն է այս:

ՕՄԷԿԱ

Անմրցելի, անսպաղաքելի միակ ժամացոյցներն են ասոնք:

Դիտել առ միակ ներկայացուցիչն:

ԱՐՄԵՆԱԿԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Հուլիս - Պեդեպէն Թիւ 2 — Իգմիր

Միեւնոյն վաճառատան մէջ կը գտնուին նաեւ մեծ մերթ մը ուրիշ ամէն սակաւ ժամացոյցներու տարակն եւ կիներու համար շարունակ գործարդէներ ինչպէս նաեւ ժամագործներու եւ սակերիչներու յատակ ամէն տեսակ գործիքներ:

Յանձնարարութիւնք փութով եւ պատուաւոր կերպով կը կատարուին:

Ստացած ենք

Մատթէոսեան տպարանէ լոյս տեսած

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱԺԱՆԴԱ գին 7, 5, 8 դր:

ԴՐՊԱՆԻ " " 3 դր:

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ " 2 դր:

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏԵՐԻՍՏԱՆ

ԱՄՅՈՒՆ ԲՈՍՏԱՆՅԱՆ

ՀԻՐԵՔԷԻ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ

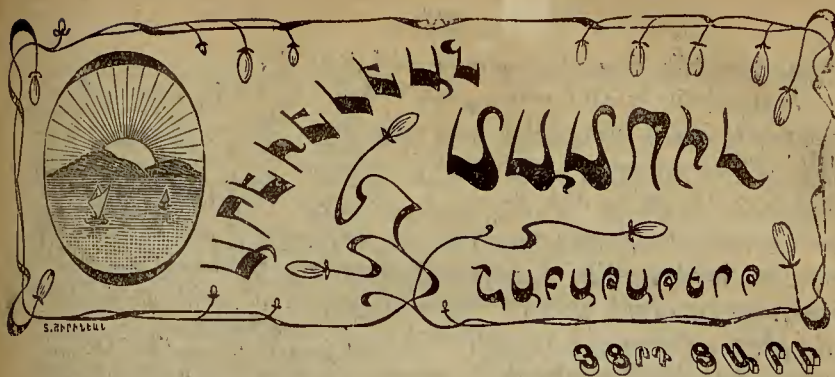
ՀԻՐԵՔԷԻ ԿԱՅՍ. ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ Հանրաժանօթ և համբաւած
արտադրութիւններէն կ'գտնուին ալժմ իզմիրի մասնաճիւղին մէջ, նոյն
իսկ եւրոպական նմանօր, և սկստակներ գերազանցող.

ՄԵՏԱՔՍԷ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՅՈՒՆԵՐ

ՊԼՈՒԶԻ ՀԱՄԱՐ ՏԵՍՈՎ ՏԵՍԱԿ ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ
ԳԼՈՒԽԻ ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ՍԱԼՓԱՆԵՐ, ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ԹԱՇԿԵՆՈՒԿՆԵՐ
ԳԱԶՄԻՐՆԵՐ, ԶՈՒՀԱՆԵՐ, ԳՈՐԳԵՐ,

ՄԵՏՃՈՏԷՆԵՐ ԵՒՆ. ԵՒՆ.

Կ'արժէ աչքէ տնայնէ ինչ որ իրապէս գրաւիչ է՝ սակայն ոչ առաջ:

30 ՅՈՒՆԻՍԿԱՐ 1908

ԹԻԻ 5

ՃԱՇԱԿՆԵՐ ՀԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑ

« Ոչ ի վաղանցուկ հաճոյս լսելեաց, այլ ի կայո՛ւն
և ի մնայո՛ւն ստացուած ապաւնեաց մերոց աւան-
դեցի զպատմութիւնս »

ԹՈՒԿԻԴԻԴԷՍ, Պէղոպոնէսական, Ա. ԻԲ.

1805 — 1810

Բ

Պոլիս, Թուրքիայի ամէնէն բազմահայ կեդրոնը^[**], էր նաև այս ամէնուն (նախորդ յիշուած գլխաւոր վանքերուն ալ) ջամբող մեծ տարրն ու անօրինող գլխաւոր շրջանալը, ուր ի վաղուց տաղաւորած մեծատուններու խումբ մը և հսկաֆախան գրոհ մը՝ կրօնականին հաւասար աշխարհական ազդեցութիւն մը կը բանեցունէին, մանուսանդ իրենց մեծ Լոնճայով, համուր թուրքահայերուն նաև էջմիածնական կողմին վրայ:

Հոն թէ՛ Թուրք, թէ՛ Յոյն, թէ՛ Հայ իմացականութիւններն առ-

[*] Այս ճաշակները, որոցմէ երեք հասո ևս 1907 տարւոյն Բիւզանդիոնի 3307, 3323, 3344 թիւերուն մէջ հրատարակուած են նախապէս, հատուածներ են 6-700 էջով ընդարձակ աշխատասիրութեան մը Թրքահայոց վրայ: Երբեք համար աշխատած է Մեծ յողուածագիրը և այս պատճառաւ 4-5 տարի ալ համբողջած: Այս գործը բաժանորդագրութեան դրուած է կէս ոսկիի բաժինով և Պոլիսի եկեղեցական ու վաճառական գասէն միայն 40 ոսկի բաժանորդագրուած են ցարդ: Երբ բաժանորդագրութիւնը լրանայ 220 ոսկիի, ձեռագիրը պիտի յանձնուի տպագրութեան, և բաժանորդագրողը 15 Օյլ աւելի համեմատութեամբ իրենց վճարածին պիտի ստանան տպագրուած օրինակներէն: Փափաքողը կրնան դիմել հեղինակին որու հասցէն է Յ. Գ. Մըլըքեան, Թօփիանէլի օղլու հաստէսի Թ, 15 Սկիւտար Կ. Պոլիս:

[**] Ոմանք այն տսեն 100000ի կը հոնեն իսկ այլք, որոց հետ՝ Doct. Brayer, 60000ի Կ. Պոլիսի յայնժամու հայոց Թիւր:

ներլու վրայ էին վառ և հաստնո գէմ (ton) մը :

Իտալական հնչուն և անուշ լեզուն՝ եղած էր հոն Արեւմուտքէն ածանցող և տիրող յառջադէմ գաղտկարներու միջնորդը, առեւտրական ճարտարգիտական մանաւանդ սեղանաւորական հրապարակն հայերո՛ւն ձեռքն էր մեծ մասով, և Թուրք՝ մանաւանդ պաշտօնական՝ լեզուն և բարքն ու սարքը կը վայելէին պետական վաղմի և ազդեց կարեւորութիւն : Հպատակ գրականութիւնները, ինչպէս և հայ գրաբառը, իրրե գոհացունողներ կրօնական ու առհմային կարեւոր պէտքերու, մանաւանդ հայ ամիրաներու թեաքկութեամբն հովանաւորած, կը տնէին աւանդական աստուածաբանական և պատմական ու տեղական զգոյշ յառաջդիմութեամբ մը, մանաւանդ Հայոցը՝ կէս ազդեցութեամբ Վենետիկի Միխիթարեանց մօտութիւն, գլխաւորապէս Օսմանեան մեծ մայրաքաղաքին մէջ, ու անկէ կեդրոնաւոր կը ավտէին շուրջանակի : Վաճառանոցի, փողերանոցի, ճարտարապետութեան, սեղանաւորութեան և բոլորիք բժշկականութեան մը մէջ հայերուն բռնած հին դիրքը՝ նեցուկ կ'ըլլար նաեւ ամենց բարոյական ու իմացական դիրքին ալ վրայ, այդ բարոյականը վերծ չէր սակայն տեղային ու քաղաքային մոլութիւններէ, որ իրենց վաղընչուց արմատացումովը դարձած եղած էին սովորական ու բնական բաներ՝ նոյն անո՛նք իսկ որ հակաբնական ըլլալու աստիճան անբնական էին, իսկ իմացականը՝ մեծ մասով սոհմանափոխուած էր տեղային արհեստգիտութեանց և ճարտարագործութեանց վրայ, ոյժով՝ դործականին և վատոյժ՝ աւտանին մէջ : Համառօտ քերտով՝ կա՛ր յառաջդիմութիւն մը կամ ճշգրտոյն ևս՝ խաղացք մը, սակայն յաւատանկցորդ փիլիսոփայութիւնէ ու երկնող դիտակցութիւնէ՝ անոր շարժառիթն ըլլալով գլխաւորապէս դիւրիչ և շուրջ ամբամ հանգրտակեցութիւն ու կէսգէտ զգի մը նախանձաւորութեան :

Ախտեր ու հիւանդութիւններ ինչպէս պարբերական սովեր՝ մերթնդ մերթի : Պոլիսի երկիւղած բնակիչներուն մէջ կը ձգէին ա՛ն ու սարսափ և տաղնապ մը սոսկալի, որ իրենց գոհունակ բարեբաւտութիւնը քանի մը ամիս կը գահավիժէր չարաբաստիկ սուգերու մէջ : Եւ այս աղէտից պատճառները՝ գլխաւորապէս արտաքին էին՝ պարբերական ժաննաբեր հովեր, անունդի գէշութիւններ, սխալ կենցաղականոններ ու յարաբերութեանց դժուարութիւններ, որ երկրին ներսերը կը ներգործէին աւելի աստղութեամբ : Հոգակեալ ժամատիար 15-20 տարին անգամ մը երեւան գալով՝ կ'ընէր սարսափելի կոտորած՝ մանաւանդ Վոսիորի եւրոպական եղբրքին վրայ և ներսի աղտոն թողերն ու արուարձանները, որոց մեծագոյն գոհերը կ'ըլլային Հրեայք, Յոյնք, մանաւանդ յետնորդ դասակարգէն ու արական սեռէն[*] : Նոյնպէս և սովը, որ կ'իսով չափ ժան

[*] *Steu Neuf années à Conple, LA PESTE Dr. A. Brayer*
MDCCCXXXVI.

տախտներու պատճառ կ'ըլլար՝ թշուառացուներով յաւէտ աղքատ դասակարգերը :

Քիւզանդական դէհերէն սնրաթան կրօնական վէճերն ալ՝ երկուստեք վիճողներու առ ժամն պարտասուամէն՝ ու յաղթանիրանիսն ճղճիմ գոհացումներէ ետք՝ տեղի կուտային քամի մը տարրուան համար, ու Տիւղեանց, Տասնանց և Պալեանց տուներն նմուշմ մը ևս կամբաս պընդէին՝ իրենց վաղեմի ընդելութեամբը՝ Օսմանեան Գահին հետ Հայերուն ալ բնակից կապերը, մինչ արդար կամքի տէր ինքնակալի մը ձեռքով նախակրթուած և պատրաստուած մեծ Անճաւառ-բութիւն մը, երջանկայիշատակ Սուլթան Մամուշ-Ատիլ, կը բարձրանար այդ Գահը՝ բերելով ձրկրին սուրբ նորութիւններ :

Ժամանակին սուր ամեղու հանդէսին և նկարագրական հին ոճի ալ ճաշակ մը տալու համար՝ արժան կը համարինք օրինակել հոն Օսմանեան հին Ինքնակալին էյուպ գետալու նկարագրութիւնը, քաղելով հին հայ ձեռագիրէ մը .—

«Եւ քանզի օրէն էր ի սկզբանէ հետէ նորոգ արքայից գնալ յէյուպ և սուրն արքունի ամեղ յազդեր, որ սոռ Օսմանեանս Գոն մեծ համարի սոյն հանդէս իբրև օր թագաւորութեան և ահա յետ հնգևտասան աւուր գահակալութեան նորա՝ թողովեցան յարքունիս անդր Եպարքոսն մեծ, բզեշխն ծովահանդիւսին Ռամիլ բաշայ, և գեւազարն Ասապ Գառնէ, և զատաստանապետը, և օրինականք, և գործակալը արքունի, և զօրանպետը եօթնեակ գնդապետութեանց և ըստ պայից, և առեալ զարքայն յուզի անկան գնալ ըստ իւրաքանչիւր կարգի և տատիճանի, և տեսարան հանդիսին գեղեցիկ էր յոյժ և վեհ հախառ :

Քանզի յառաջոյ գնային օրինականք և որք զգատաստանապետութեանն ունէին զպատանն իշխանութեան, և զինի նոյնս բզեշխ նաւահանդիւսին, և երևելի նախարարք և գործակալք Տէրութեանն, և ապա Եպարքոսն և Դեհպեան զուգընթաց, և յետ այնորիկ նա ինքն թապաւորն՝ թապ ակառակուս և բոցանէշիլ կրելով ի ճակատ, հեծեալ յերկար ահիպարանոց, զգեցեալ զմուշտակ օտար ի հասարակ սովորութենէ՝ կոպանեկոս անուանեալ, և շուրջ գնովալ փոշեկք. յետ որոյ զինակիրն և ներքինապետն և այլ աւագանիք արքունականք ապարանից, հուսկ ապա զօրանպետն թողակաւոր զօրաց, և պետք սպայից, և գլխաւորն պարտիզպանաց արքունի, և սեպուհք և վերակացուք և տխուսպետք և ամենայն իշխանաւորք ըստ իւրաքանչիւր կարգի, ամենեքին զգեցեալ հանդերձս պատուականս, նստեալ ի վերայ պալատական կրիլարաց. և յառաջոյ և զինի տալեայն իշխանաւորաց մեծաց և փոքունց ընթանային գունդք սպայից, և զօրակաւորք ըստ միոյ միոյ պաշտաման ըսողմամ յոյժ :

Իսկ զաշխարհախումբ բազմութիւնն ի զինն եղևոց՝ ո՛ր կարէ արդեօք ի թիւ արկանել, քանզի ամենայն կրպակք որ յընթացս

ճանապարհին էին, և վերնատունք և տունք և պանդոկք լի էին արամբք և կանամբք և մանկաւով. ևս և ի վերայ տանեաց նորոգ չինեալ էին արեւանոցս. և էր ի նոսա խուռն բազմութիւն ամենայն սողաւք բնիկ բնակչաց և օտարաց. և ոչ այսչափ միայն, այլ և ամենայն փողոցք և արահետք այր վարամբք ելանէին, և անթիւ բազմութիւնք՝ արտաքոյ քաղաքին ընդ դուռն Ագրիսնու և Էկրիոյ՝ ի դաշտ անդր որ հանէ յաւանն Էյուպի ելանէին ըստ յորդահոսան գետոց. և ծածկեցին զսահմանս վայրաց այնց կողմանց. նոյնպէս ճանապարհքն այնմ աւանի լի էին մարդկամբք, որ յաւանէ և որ յայլ գիւղից և քաղաքաց. և զայս օրինակ բազմաթիւ ճանդիւր յարգանաց տարին զարքայն յէյուպ ածել զսուրն ընդ մէջ նորա:

Եւ իբրեւ հասին անդ, եմուտ արքայն հանդերձ ամենեքումբք ի մղկիթն, որ յանուն Էյուպի էնսարի՝ քաջ զօրավարին միւսլիմանաց է կառուցեալ, և յետ վճարման աղօթիցն՝ փոխանորդն մուլայ Խոնդքարին Իկոնիոյ՝ կապեաց զսուրն ընդ մէջ նորա, և օրհնեաց ի ձայն բարձր, և ամենեքեան աղաղակէին՝ ամէն, եղիցի. և ձայնք աղաղակի նոցա ի վեր յերկինս բարձրանայր:

Եւ զէնի այսր ամենայնի՝ ըստ սովորութեան նախնեաց իւրոց նստեալ ի ցոկանաւ հովանաւոր և չքնադակերո՝ արքայաւայել փառօք դայր հասանէր յարքունիս. և երեսք ծովուն ոչ երեւին ի խուռն յաճախութենէ նստակաց ի գնին եղելոց, որք ի բաղում կողմանց եկեալ հասեալ էին անդր, և տոփիւն և դզրդիւն անթիւ ուրից արձակելոց ի նաւահանդիւնէն և յայլ ծովափնեայ մարտկոցաց խլացուցանէր զլսելիս, և տօն մեծ կատարեցին զայն օր ամենայն բնակիչք երկրին[*]:»

Այսպիսի փառաւորութեամբ կ'սկսէր 19րդ դարը Թուրքիայի մայրաքաղաքին մէջ, և այսպիսի իմացական ու պետական երկանց մէջ էր 1808-1810 թուականամիջոցը, ուրկէ սասին թուրքահայերուն տակաւ նորանոր բարգաւաճումը կը հասնի՝ հինով նորով խառնեալ ձևի ու գնացքի մը մէջ՝ մինչև 1840: Այդ իբրեւ երեսնամեայ ժամանակամիջոցին՝ երկիրին մէջ տեղի ունեցան ամէնէն հիմնական փոփոխութիւններն ու ամէնէն փայլուն երևոյթները՝ վերաբերումով գէթ ցոյն վայր հին վիճակին՝ արհեստական, իմացական, քաղաքակրթական և դիւրակեցական, սկսելով Տիւզեանց ձեռքով հայ հանդէսներու և գեղարուեստներու հաստատութիւնէն մինչև միւս ջով ամիրաններուն ձեռքով տեղի ունեցած արհեստական, սեղանաւսրական, կառուցական, աստուածաբանական, ճեմարանական և քաղաքակրթական գործերը:

Եւ այս բարեփոխութիւնները՝ կը ներգործէին յառաջատար մայրաքաղաքին բոլորի հանգրուաններէն ու քաղաքներէն մինչև

Հայ

ս. չ. [*] Ձեռագիր ի գրատան Սարգիս ամիրայի Էմենան

անդրագոյն անկրճանքերը Տէրութեան՝ առ ի չգոյէ շոգեհաւի և երկաթուղիի՝ առագաստաւորներու, սուրհանդակներու և կարաւաններու զանգաղ ոտանաւոր միջոցներով և նախնական պարզ համերաշխութեամբ մը, ուր գիրէն աւելի խօսքն և հատու հրամանները կը կատարէին գլխաւոր մղիչ զերերը:

Յ. Գ. ՄԲՄԸՐԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԵՐԳ ԱԼՊԻՅՆԻ ՔՆԱՐԷՆ

Ծ Ո Վ Ո Ւ Ն Մ Է Ջ

Կոհակապէզ ծովը կ'ոռնայ
Պերճ, հրճուագին,
Ահ, մի՛ քաղի՛ գիւ անզգայ
Հողի զոգին:

Կ'ուզեմ քաղուիլ, ճի, կենսացորդ
Խորը ծովին

Հո՛ն ուր աղիները յոխորս
Կը քաւաղին:

Շոցը ծփուն եղբայրական
Այդ խոռովին
Պիտի յածիւն եւ յաւիտեան
Ու խայտաղին:

WILLIAM E. HENLEY

Ա Ր Տ Ո Յ Տ Ի Ն

Արսն'յս, ահ, արսն'յս, որ դեպի երկին
Թըռչիս արաքեւ, իմ հոգիս ալ վեր
Բարձրացուր, ու քեզ հետ իբրը ընկեր՝
Կ'երգենի՛ յաժեշտ կապոյցի՛ զոգին:

Բայց չե՛, ահ, եւ պիտի կապուած եմ հողին,
Մինչ՝ դուն անկաշկանդ եւ ինչպէս այլեր
Խայտալիւծ օծուն եմ քո ողջ երգեր,
Բիւր հոգեր ղկեմ իմ երգի հոգին:

Հայացուց ԵԱԻԱՐԵ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

W. THOMSON

ՀԱՄԱՐ ԱԵՐ (•)

ԴՔ

Երէցկիներ՝ որ մայրերու ամենէ տարաբաղդը եղած էր՝ մայրական կոյր ու տարապայման սիրոյ և յիմար ձգտումներու հետեանքով, ինչպէս տեսանք՝ Համբարի սարդած հրէշային տեսարանին ու զայն կնքող անէծքին տակ նուազած էր :

Տէր Մնակ ոյժ ու քաջութիւնն ունեցաւ անմիջապէս առանց ազմուկի գրկել զանի և փոխադրել իրենց ամուսնական վաղեմի անկողինը :

Սթաիումը չուշացաւ սակայն առաջին անգամ աչերը բանալուն՝ երիցունին զգուանքի ու սոսկումի խառն արտայայտութեամբ ըսաւ :

— Հեռացի՛ր, քահանայ, թո՛ղ զիս առանձին տանիլ իմ անխոհեմութեան առթած արժանի պատիժը . . . դու գնա՛ հակել մեր զոհերուն վրայ, մի՛ մոռնար բժիշկին պատուէրը և սննդայն սպասաւորէ . մի՛ երբէք մտնէր այս սենեակը առանց ինչ աղտոնելու :

— Բայց, սէր իմ, թոթովեց կարգաւոր ամուսինը աղերսալիր մրմունջով :

— Գնա՛, հրամայեց կինը ու երեսը դարձուց :

Տէր Մնակ չկրցաւ մինչև իսկ նշմարել կնոջ զգուանքը և արտաբերութեան ցրտութիւնը, ընդհակառակը առիթ մը կ'ակնկալէր վայրկեան մը առաջ գնալ հասնելու հոն՝ ուր իրմէ զատ ոչ ոք պիտի կարենար ծաղկատի կեանք մը փրկելու գործը պսակել :

Գիշերային սալիտակ պարեգօտին մէջ, բոպիկ, դալկահար ու դողդաջուն, ալեւոր և ընդարձակ մօրուքը կուրծքին վրայ տարածուած, աչերը երկիւղի, բարկութեան և հոգեմտւոյ անստուգութեան արհաւիրներով մոլորուն ձայն մը, շշուկ մը չհանելու համար ոտքի մատերուն վրայ շտապող գնացքով, ներքնագաւթին մէջ մահաբոյր ուրուականի մը ու միեւնոյն ժամանակ սուղու միմոսի մը երեւոյթն ունէր այդ կենսաբեր հրեշտակի դեր ստանձնող առաքեալը :

Յանկարծ կեցաւ վիրգինի դրան առջև, ուսկէ կը լսուէր տկար արտասանութիւն մը . յիշեց հարսը, զոր գիշերուան ոճրալիլ արկածը հեռացուցած էր իր միտքէն . ականջ դրաւ բայց որոշ բան մը չլսեց . քիչ յետոյ լուութիւն տիրեց . քահանան սպասեց սակայն, վասնզի անկարելի էր քայլ մը առնել դէպ առաջ, նա պարտ էր մեռել մը թողուլ իր ետին այնքան ծաղիկ՝ որքան աւելի հեռուն կը փութար խլուած կոկոն մը իր կենսատու շունչով ցօղելու :

Նորէն տրամախօսութիւն մը կարծեց լսել դրան ետեւէն, այս

անգամ ոյժ Կատու աչքը կղպակին ծակին դնելու. անսկսկալ տեսիլ մը կը պարզուէր ներսը:

Վիրգին թիկնաթոռին վրայ՝ մայրն անոր մազերը կը հիւսէր ըստէս հոտոտելով զանոնք. երկուքին ալ դէմքերը ուրախութեան ցուրերով ուղուռն՝ պայծառ կը թարգմանէին կեանքի վերադարձը: Ինչ որ նաւապետ մը պիտի գտար ովկիանոսին մէջ յանկարծ ուրականին յաջորդող գեպիւռին տակ՝ նոյն այդ անպատու մեքերանքով համակուեցաւ քահանան. Վիրգին կ'ապրէր, պիտի ապրէր, ուրեմն Համբարին առաջին գոհը փրկուած էր. անտարակոյս այն իրկուռն կ'անտարուած հակումին շնորհիւ. ու Տէր Մհակ իր կուռ հաւատքին մէջ աւելի քան երեք աննկուն ձեւանալով, ուզեց իր թոքերէն գոհարանական աղօթք մը արձակել բարին Աստուծոյ, սակայն լուսթեան պատուէրն յիշելով իր շուրթերը միայն սկսան շարժիլ, յետոյ Վիրգինի ձայնը լսեց:

— Քնացի՛ր, մայրի՛, ես պիտի կարդամ. դու շատ տառապեցար: Առաւօտուն ես անձամբ պիտի համբուրեմ իմ միւս մայրիկը: Կրկին հայրենեալս ու խեղճ Որբէլան, որ հիմա ուժասպար և ուրախ կը հանգչին իրենց տեղերը քանի որ դու աւետեցիր իմ առողջութիւնը. . . :

— Որբէլա՛, մտածեց քահանան իր ամբողջութեամբն արեւելելով. բայց վայրկեանական եղաւ իր ցնցումը, վաճառի հաւատք ունէր հրաշքի, սահ Վիրգին՝ որ կ'ապրէր, կենդանի գրաւականն էր իր հաւատքին անսխալութեան. այսպէս զօրացած և յուսալի՛ր՝ մտաւ Որբէլային սենեակը:

Մութ էր հոն և լուռ, քահանան վերցուց գետնէն աշտանակը որ անէծքին հետ ինկած էր, դրաւ սեղանին վրայ ու մօմը վառեց. յետոյ զգուշութեամբ մօտեցաւ անկողնին, տեսաւ դեռատի որբուհին այն վիճակին մէջ ուր լքուած էր նա ու մարած. գրեթէ մերկ էր, երկիւղածութեամբ վերմակը ծածկեց վրան. բռնեց երկու ձեռքերը զոր պաղ զգաց. փակ էին աչքերը. արտեանունքին եզրով բիւրեղ էին ձեացեր արցունքի կաթիլներն, կիսբաց էր բերանը ու շուրթերը դալկահար, ցուրտ էին թշերը, նա կենդանութեան ոչ մէկ նշան չէր ընծայեր: Բայց որքան գեղեցիկ էր և անմեղ իր հրեշտակի նրբը, ուրեմն մահը տակաւին չէր կատարած իր պաշտօնը:

Ինչ կը մտածէր քահանան այդ պատկերին առջև. ոչ մէկ հոգեբան չպիտի կրնար պարզել անոր գանկին մէջ զարթնող երեւոյթները . . . :

Նա չէր համարձակեր որբուհւոյն բազկերակն ու սիրտը ճննելու. վաճառի կը վախնար որ թերեւ տրուի զաղբած ըլլար հոն:

Այն ժամանակ աղօթք մը մրմնջեց իւրովի, որ իր սիրտի խորերէն կ'արձակուէր:

— Աստուած իմ, ապրեցո՛ւր այս զաւակը որպէս զի յիշնամ

ճակրտով չերևի քու անարատ հրեշտակներու երամին . վերադարձո՛ւր անոր կուսութիւնը այնպէս որ ամօթի ստուերն անգամ չկրէ իր անստգիւտ անձին վրայ , ինչպէս Մարիամ յաւիտենապէս կոյս մնաց . և այս չնորաց փոխարէն՝ թո՛ղ որ ես տուժեմ երկրի բոլոր հեթանոսներուն հաւաքական մեղքը :

Այս ըսելով քահանան հակեցաւ որբունոյն երեսին և իր շունչով սկսաւ ջեռուցանել զայն , ինչպէս առիւծն իր լիզումով պիտի բուժէր իր կորիւնին վէրքերը :

Բարակ և հազիւ զգալի սիւք մը վուրս եկաւ որբունոյն բերնէն , որ երկնայթե յոյսերով լեցուց քահանային սիրտը , նա քննեց բազկերակը և խիստ յամր զարկ մը զգացուց որ սիրտը կը բախէ . քաջալերուելով այս առաջին փորձէն սկսաւ անոր ձակատն ու մազերը շոյել :

Որբեւա աչերը բացաւ ու քահանան տեսնելուն՝ իր երկու ձեռքերով երեսը ծածկեց ու սոսկումով մրմնջեց .

— Ամօթը . . . ամօթը . . . :

— Ո՛չ , ո՛չ , դու անմեղութեան մարմնացումն ես , Որբէւա , պուշեց Տէր Մնակ ինքզինքէն ելած . դու Աստուծոյ անարատ հրեշտակն ես , որու չկրնար հասնիլ ամօթը , վասնզի անդունդին մէջ կ'իջնէ այն , և հրեշտակները շատ բարձր կը բնակին . աշխարհ իրաւունք չունի քեզ դատապարտելու , ընդհակառակը դու ես անոր դատաւորը և կը վայելես ներելու կամ պատժելու բացարձակ իրաւունքը . վասնզի նոյն այդ աշխարհն իր արտապրած մէկ անատակին ձեռքով տառապանքի ստուար բաժին մը քեզ որոշեց , դու սուրբ ես և անմեղ . հաւատա՛ , խեղճ աղջիկ , ես եմ ըսողը , ես , Աստուծոյ հաւատարիմ և երկիւղած սպասաւորը , որ պաշտօն ունի չարն անիծելու և բարին օրհնելու . այս վայրկեանս՝ ուր երկնային արդարութիւնը քեզ կ'եմնէ , քի կը կոչէ , արդէն պատժած է չարագործը :

— Բայց այդ չարագործը քու հարազատ պաւսկն է , մինչդեռ ես . . . ընկեցիկ որբունի մը՝ որ քու գթութեան երեսէն ապրելու իրաւունքին տիրացեր էի դժբաղդաբար . . . :

Որբունին կուլար , իսկ քահանան անոր գլուխն արդէն հանգչեցուցած էր իր աջ ուսին վրայ :

— Ո՛չ այդպէս , մի՛ լար , դու իրաւունք ունիս ինչ պահանջել ինչ որ ճշմարիտ հայր մը պարտաւոր է տալու իր հարազատ աղջկան . . . :

— Քու սիրտն է որ քեզ տուն կուտայ արտաբերել այդ մխիթանողականը , ո՛ր բարեբարդ իմ . . . :

— Ո՛չ , հայրիկ կոչէ՛ գլխ , ինչպէս սո՞վոր էիր այնքան անոյշ թոթովել քու մանկութեան օրերուն . . . :

Որբէւա յիշեց իր մանկութեան օրերը , գրեթէ՝ մոռցաւ ամօթը ու վշտալիւ ժպիտ մը շրջեցնելով իր անմեղ երեսին վրայ ըսաւ .

— Դու տեսա՞ծ ես մայրիկս . . . :

— Ես միշտ ունիմ զայն ներկայ ըստ գեղափայլ անձին վրայ . . . կողզէի՞ր դուն ալ տեսնել մայրիկդ , անոր պատկերը մի՛ փնտռեր այլուր . նայէ՛ դու քեզ , ժպտէ՛ , խօսէ՛ , երգէ՛ , գնա՛ պարտեզ ծաղիկն եր քաղելու , չինէ՛ պսակ անոնցմով , զի՛ր զայն գլխիդ ու երկնի՛ր արևին , և ահա դու ըստ մայրն ես քու և անոր իսկութեան մէջ :

Որբէլա յափշտակուած էր , կ'ուղէր լսել քահանային ճառն . յաւիտենապէս , անորմէ դուրս ոչինչով կ'զգար կապուած իր անձն աշխարհի . սակայն Տէր Մնակ չէր կրնար չարունակել իր զգացումներու հարազատ թարգմանութիւնը մէկ շունչի մէջ անսպառ ընթացքով , վասնզի յուզուած էր ու շատ հեռի կը գտնուէր իր կեղծելու արուեստէն , հետեապէս կը վախնար ինքնամոռացութեան վայրկեաններու մէջ անզգալաբար գողտնիքներ մատնելու :

Վայրկենական լուսութենէ յետոյ Որբէլա հարցուց , ըստ որում հարցումները կը խօսեցնէին քահանան , ինչպէս լարով կ'երգէ ձայնագիրը :

— Սակայն ինչո՞ւ թառամէր այնքան անոյշ մի ծաղիկ . . . :

— Վասնզի երկինքի Տէրը դէպ չգտաւ իր հաճոյքին երկու աստղեր գնել իր օթեանին երեսը , ինչպէս հոս վարը զոյգ կոկոններ տալ ընծիւղել , մին միւսին մօտ կամ հեռի՝ այնքան նման իրարու :

Տէր Մնակ մասնագիտութիւնն ունէր մանուկներու հետ խօսելու , նա վարժ էր ու պերճախօս այդ արուեստին մէջ . և իր գուրգուրանքով հեշտիւ կը յանկուցանէր մարդկային սեռի նորածին հասարակութիւնը :

Բայց Որբէլա մանուկ մը չէր այլեւ , որքան ալ իր տասնվեց տարիները իբրեւ օրօրոցի միջնուրրտով անցած ըլլային՝ ասդին բնութիւնը ստեղծած էր իր մէջ կեանքի գիտակցութիւնը :

Յանկարծ ուսում մը ըրաւ անկողնէն դուրս և զգալով իր մերկութիւնը անոխշապէս չըջազգեստ մը անցուց վրան . յետոյ վրիժառու հրեշտակի մը տհաւորութեամբ կանգնեցաւ Աստուծոյ սպասարարին դէմ , և իր գեղեցիկ աչերը՝ որ մոլար հանգամանք մը ստացեր էին այժմ , յառեց անոր բիւրեւն , որոնց մէջ կողզէր տեսնել ոճրագործին , բուն ոճրագործին պատկերը ու գոչեց .

— Քանի որ այդպէս է , ես չեմ ուզեր իմ անձին վրայ տեսնել մայրս , վասնզի ես պիղծ եմ , օձին խայթումը մէկ անգամէն վնասաւորեց իմ ամբողջը . . . : Օ՛հ , մայրիկս , եթէ զիս գտնէր այս վիճակին մէջ՝ նա պիտի սոսկար ինչ ու չպիտի հաւատար որ ես իրմէ ծնայ . . . : Քանի որ Աստուծային օրէնք մը կայ որով մեր արեան չըջանը՝ կ'երաշխաւորուի և իր արտադրումը անվթար կը պահէ իր իսկութիւնը , ուրեմն դու ես , քահանայ , ոճիւրին բուն աղբիւրը , վասնզի եթէ աղջիկն իր մօր մէկ տղեկեան է , հետեապէս մանչն ալ իր հօր մէկ եսր կը ներկայացնէ : Իրաւ է որ Համբար քննէ ծնաւ , քանի , և դու ըստ ձեռքով քացորդ դաւակիր սկսած գործը . նա զիս ա-

պականեց, դու փճացուր, տո՛ւր ինձ վերջին հարուածը ու վստահ եղի՛ր որ անունդ օրհնելով պիտի մեռնիմ:

— Եւ իմ կեանքը պիտի տայի քու արեան մէկ չիթը պահպանելու համար, ես մարդկան նախատինքը իբր փառաբանութիւն պիտի ընդունէի ու երջանիկ պիտի մեռնէի եթէ ոճրագործին ձեռքով մը կրտսուած մագերէդ մէկ թելը իմ կախաղանի չուանն ըլլար: Եթէ Համբար ինէ ծնաւ, Կայէնն ալ Ադամէն ծնաւ. մի՛ մոռնար սակայն Արէշը: որ նոյն արիւնը կը կրէր . . . :

— Մի՛ մոռնաք նոյնպէս Եւան, կրկեց ձայն մը դրան կողմէն: Քահանան ու որբունին դէպի ձայնը դարձան անաբեկ ու երեցիկներ տեսան, որ սեմին վրայ՝ իր հանդիսաւոր ներկայութեամբ տարբեր ու ծանր հանգամանք մը կուտար տեսարանին:

— Յիշեցէ՛ք Եւան, չարունակեց երիցունին հզօր շեշտով մը, որ մարդասպանի մը և անոր զոհին մայր եղաւ, և այսպէս նա կին տիրողոսին տակ արարածներու ամենէ դժբաղդը կը ներկայացնէ իր կրաւորական դերին մէջ:

Ու քայլ մը առնելով դէպի որբունին յարեց:

— Դու, խեղճ աղջիկ, ինչ որ վիճակուած էիր կրելու կեանքիդ ընթացքով՝ այժմէն կ'սկսի քու վրայ ծանրանալ. թերեւս չպատրաստեցին քեզ ընտելացնելով ճակատագրին անողոք հարուածներուն, ասոր համար մահ կը փնտռես քան վայելել կեանքի վարնան հրապոյրները. ասիկա բնական է անփորձ ու թարմ աղջիկի մը համար, որմէ սրբութիւնը կը յափշտակուի հրէշային արարքով. այո՛, ոչինչ կրնայ արդարացնել քու վիճակը, վստաղի առնական դատողութիւնը մեր մասին միակողմանի է ու բարբարիկ, նա իր պաշտպանած բարոյականի ծուռ ըմբռնումով զոհը կը դատապարտէ: Եւ ոճրագործը կ'արձակէ անպարտ:

— Ընդհակառակը, գոչեց Տէր Մնակ եռանդով. ես պատժեցի ու ճիշդ ոճրագործին վրայ ու փոխարէն կուգամ նուիրագործել սրբունւոյն նահատակութիւնը:

— Տարաբաղդօրէն ոչ դու և ոչ աստուածաբանութեան բոլոր հանճարներ չեն կարող աշխարհի ընթացքը փոխել այն պարագային՝ ուր կինը կ'արհամարհուի այն մեղքին համար զոր ինք չէ գործած: . . . պատասխանեց երիցունին արդահատութեամբ, ու դառնալով Որբէշայի չարունակեց իր խօսքը:

— Բայց ինչ որ պիտի կատարուէր օր մը սիրոյ կեղծ ու խաբուսիկ արարողութեամբ՝ այսօր կը կատարուի աւազակութեան բիրտ ձեւով . . . : Կրէ՛ խաչդ համբերութեամբ և ընդունէ՛ Տէր՝ Հօր հոգածութիւնը որ քեզ ճշմարիտ հայր ըլլալու՝ բոլոր հաւաքելութիւններն ունի . . . այնպէս չէ՞, քահանայ:

Այս ըսելով երիցունին բոցավառ նայուածք մը յառեց իր ամուսինին, որով Տէր Մնակ ինք իր վրայ գալարուեցաւ, ինչպէս մահա-

պարտին արիւնը պիտի ցամքէր կառաւինատին մօտ դահիճին կացինը տեսնելուն :

Որբէլա նորէն իր երեսը աշերտուն մէջ՝ ամօթէն կը գողար, ինչպէս կը սարսուր եղէզնը ցուրտ քամիին շնչումէն:

Ո՛հ, ես ապրելու իրաւունքէն զրկուած եմ այլեւս, ես կ'ուզեմ մեռնիլ, դոչեց հեծկլտալով լլկուած աղջիկը:

Այն ժամանակ երէցկիւնը մօտ գնաց ու թերեւս հակառակ իր կամքին՝ որբուհոյն ձեռքերը վար տաւ ու մայրական զգացումի եղանակ մը տալով իր շեշտին՝ ըսաւ:

— Դու պարտիս ապրիլ Որբէլա, վասնզի այն վայրկեանին՝ ուր ճիւղ մը կը քայքայէր քու սրբութեան տաճարը, արդարութեան Աստուածը քու վրայ կը դնէր կրկին պարտականութիւններ: . . . դու պարտիս ապրիլ քեզ յանձնուած մեծ պաշտօնը հաւատարմօրէն կատարելու համար. . . դու պարտիս ապրիլ ռճիրին տղիւրը գտնել ու ցամքեցնելու և անդին զոհերուն հանդուգում տալու համար: . . . Քաջ եղի՛ր ուրեմն ու զինուէ՛ր կեանքի պայքարին մէջ արժանապէս և անվեհեր շարունակելու համար քու արշաւը: դու պարտիս ապրիլ, վասնզի ստէյ մարդկան. ռճիրները նոիրական պարտաւորութիւններ կը բեռնաւորեն արդէն կրօնորական դերի մէջ տառապող կնոջ վրայ: . . . Ո՛վ կրնայ մեզ ըսել թէ ժամ մը առաջ քեզ կործանող աղէտին հետեւանքով անմեղութիւն մը չէ՝ գոյացած քու մէջ: . . .

— Օ՛հ, լռէ՛ր, լռէ՛ր, չեմ ուզեր այլեւս ըսել, չեմ ուզեր հոս մընալ. . . հոս դժոխք է, հոս դեհեր կը վլնտան ուն միջտոլորտը թունաւոր է. . . հոս մահը անդնդային բոլոր քարհաւիրներով զինուած՝ յամր կը գործէ իր աւերը զոհին վրայ, գոչեց որբուհին շրջան կատարելով սենեակին մէջ որպէսզի վախուստի՛ք ելք մը գտնէ, ու դառնալով քահանային՝ ուժաթափ ծնրադրեց անոր առջև ու արտասուախառն հեծկլտանքով աղաղակեց:

— Ո՛ր դու, որու կոչումն է սրբութիւնների պահպանել ու չարն հալածել, դու որ քիչ առաջ ինէ խնդրեցիր քեզ հայր կոչել, մի՛ թողուր որ շան պէս սատակիմ հոս. . . ես մայր չունիմ. . . գիտես, փրկէ՛ զիս, տա՛ր զիս հոն ուր իմ մանկութիւնը երգեց, հոն ուր կեանքը պարտէլ էր և մշակն Աստուած. . . տա՛ր զիս ուր որ կուզես, միայն թէ այս անդունդէն հեռացո՛ւր: . . .

Ու կէս ժամ յետոյ կառք մը կը փոխադրէր քահանային ընկերութեամբ Որբէլան այլուր:

(Նարունակելի)

Լ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՊՈԼՍԵՑԻԻ ՄԸ ԽՕՍՔԵՐԸ

Կ Պոլիս, 22 Յունվար

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ծնունդի՝ դարձարէն ետք, վարչական շրջանակի աշխատութիւնները վերսկսան։ Խառն ժողովը յաւիտենապէս կ'ըբաղի Երուսաղէմի հաշուական ու կանոնադրական խնդիրներով, իսկ Ուսումն. Խորհուրդը կը շարունակէ իր անվերջանալի խորհրդակցութիւնները, որոնք երբեմն կատակերգական հասցամանք մը կ'առնեն։ Ի՞նչ եղաւ Ս. Փրկչեան Որբանոցի Տնօրէնին անժամանակ հրաժարեցուցման խնդիրը, որ ուսուցչական իրաւունքներու յայտնի բանաբարում մ'էր։ Գատըգիւղի Արամեան վարժարանին նախկին Տնօրէնը մեր ուսուցիչներուն մէջ առաջնակարգ դիրք մը կը գրաւէ թէ՛ իր հմտութեամբ և թէ՛ շուրջ ու խոհական իր բնութորութեամբ։ Այս մարդը Ս. Փրկչեան Որբանոցին Տնօրէն կարգեցին և յետոյ, տարւոյն ընթացքին մէջ, հրաժարեցուցին զայն, առանց բանաւոր պատճառի, չո՛կ խնայութեան համար։ Կ'սպասուէր որ գոնէ այս խընդրոյն մէջ Ուսումն. Խորհուրդը քիչ մը կորով ցոյց տար և իր պատրաստած կանոնադրին տրամադրութեան համաձայն պաշտպանէր ուսուցչի մը իրաւունքը։ Դժբաղդաբար իր նիւտերուն համարատուութեանց մէջ ո՛չ իսկ տող մը յիշատակութիւն կը գտնենք այս խընդրոյն նկատմամբ։

Եւ տակաւին այս անիրաւութիւնը չդարմանաւ, Էյուպի եկեղեցիին թաղականներն են որ քաջաբար կը հրաժարեցնեն իրենց վարժարանին Տնօրէնը, որ կը բողոքէ... Ուսումն. Խորհուրդին։ Խեղճ ուսուցիչ։ Եթէ գիտնայինք որ մեր ձայնը լսելի կ'ըլլայ, կը խնդրէինք Ս. Պատրիարքէն որպէսզի բարեհաճէր, գոնէ յանդէն մարդասիրութեան, նկատի առնել այս Էյուպցի ուսուցչին հրաժարեցումն պարագան, որու միջին ծախքերուն տակ սրտայոյզ պատմութիւն մը հիւսուած կայ։ Խեղճ մարդը բաւական ատեն կ'աշխատի իր զաւակը Պէրպէրեան վարժարանը դնելու։ Կը թախանձէ, կը պաղատի որո՛ւն որ անկէ։ Կարեւորութիւն չեն տար։ Պէրպէրեան վարժարանը դրամի պէտք ունի։ Իրեն կ'ըսեն որ գոնէ 5-600 դր. մը բերէ ձգէ Դանայեան կարասին մէջ։ Մարդն ո՛րեքէ ճարէ այսքան դրամ։ Ուսուցչաց Օգնութեան Մատուկի հողաբարձուները արդէն կը ճանչնան զինք և պիտի չուզեն անշուշտ նոր փոխատուութիւն մը ընել։ Ուսումն. Խորհուրդը իր դուռին ճամբան ցոյց պիտի տայ, իսկ Կրօն. Ժողովը պիտի հրաւիրէ զինք... Հաղորդութիւն առնել։ Որո՞ւ դիմէ։ Իր ամսաթոշակին համար, թաղականները ցոյց

տուած են եկեղեցւոյ սեփական տուն մը, որուն վարձքը կը գանձէ ամսէ ամիս: Զաւկի սէրը լուսաւոր պաղաւտար մը կը ծնցնէ տարաբաղդ հօր մոքին մէջ: Կերթայ կը գտնէ վարձակալը և կ'առաջարկէ ամիսը 10 տական դրշ. զեղչելով քանի մը ամսական կանխիկ վճարել: Վարձակալը կը հաւանի, կը վճարէ և ուսուցիչը, իր զաւկին դաստիարակութեան սիրոյն համար, իր ընտանիքին ապրուստին դրամը կը տանի կը յանձնէ Պէրպէրեան վարժարանի Տնօրէնութեան: Թաղականները կ'իմանան, զեղծում կը նկատեն այս արարքը, — պիտի ըսէինք՝ հօր մը այս գերազոյն զոհողութիւնը, և կը ճամբեն խեղճ ուսուցիչը:

Պէրպէրեան վարժարանի Տնօրէնին անուան առթիւ հանդէս եղաւ վարժարանին մէջ և այդ հանդէսին ամենափոքր մանրամասնութիւնն իսկ, չըջաբերականի մը պէս, հրատարակուեցաւ բոլոր օրաթերթերուն մէջ: Զաւրժէր որ Արեւ. Մանուշի մէկ անկիւնին մէջ ալ արձանագրուի սա իրողութիւնը թէ Պէրպէրեան վարժարանը, որ ազգկրթական հաստատութիւն մը եղած է յորմէհետէ Ս. Պատրիարքն իր հովանաւորութիւնը ընծայեց անոր, կը մերժէ ընդունիլ ազգ. ուսուցչի մը զաւակը և անուղղակի կերպով պատճառ կ'ըլլայ ընտանիքի հօր մը դժբաղդութեան: Պէրպէրեան վարժարանի Տնօրէնը անդամ է նաև Ուսումն. Խորհուրդին, որու մատուցուած է էյուպցի ուսուցչին բողոքը: Ահա թէ ինչո՞ւ ըսինք որ Ուսումն. Խորհուրդին խորհրդակցութիւնները երբեմն կատակերգական հանգամանք մը կ'առնեն:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԵՍԱՆՔԸ

Կիրակի, Յունվ. 20, տեղի ունեցաւ Բերայի եկեղեցիին . . . յաւելեալական տօնախմբութիւնը: Պոլսոյ թաղերուն մէջ ամէնէն բախտաւորն է Բերան: Տարին երկու անգամ կը կատարէ իր եկեղեցիին տօնախմբութիւնը . . . դրամական պատճառներով: Բուն տօնը Հոգեգալուստին է: Եւ որովհետեւ այն միջոցին Բերայի հարուստները օգափոխութեան գացած կ'ըլլան, յարմար դատուած է Յովր.ի մէջ ալ տօնախմբութիւն մը կատարել: Բերացիները այս կերպով կը սրբադրեն ուրեմն կրօնական սա դարաւոր ճշմարտութիւնը թէ «եկեղեցին ժողովրդինն է»: Ո՛չ, եկեղեցին, — գտնէ Բերայինը —, հարուստներունն է: Բայց թող ներուի հարցնել որ Տօլապ-Տէրէի վարժարանը որո՞ւնն է, — այն հին, խարխաւած, ողորմիլի շէնքը: Յորչափ անիկա մասնաւոր հոգածութեան մը առարկայ չըլլայ, Ս. Պատրիարքին քարոզին ընաբանը ուղղուած պիտի ըլլայ Բերացիներուն. «Որք զխնդիրս յուզեն և ո՛չ զտոնեալութիւն Աստուծոյ»:

* * * Եւաճայնը իր յարակից կնճռոտութիւնները կ'ունենայ: Օր-

Թաքէօյի հոռմէականաց եկեղեցիին Թաղ. Խորհուրդը կը հրաւիրէ Զիլինկիրեանի խումբը, որ կ'երթայ առանց Ս. Պատրիարքին հաւանութեան և կը յանդիմանուի Ն. Ամենապատուութենէն: Այս պատճառաւ, Մէհթերեանի խումբը չուզեր երթալ Օրթաքէօյի Հայոց եկեղեցին, որու Թաղականներուն կողմէ հրաւիրուած էր երգելու: Բարեբաղդաբար Երուսաղէմի Պոլսոյ Պատր. Փոխանորդը կը բարեխօսէ և այս կերպով Օրթաքէօյի բարեպաշտները կը վայելեն Եկմալեան երգեցողութիւնը, որու կը հաւանին և Բիւզանդիոնի մէջ հայրաւ շնչառով մը կը յայտարարեն որ այս հաւանութիւնն իր արժէքը ունի, որովհետեւ «դիւրին բան չէ Օրթաքէօյիներուն արուեստ հաւնեցնել»: Եւ քանի որ Պոլսոյ ամէնէն աւելի արուեստագէտ Թաղեցիներն ալ այսպէս իրենց հաւանութեամբ հուրիւրագործեցին եռաձայն երգեցողութիւնը, այլ ևս Տ. Մանուկնի Սրբազան իրաւունք չունենար դիտողութիւն ընկելու, որով վերջ կը գըտնեն թեր ու դէմ գրուածները և լրագրական օրակարգին մէջէն կը վերնայ տաղտկալե խնդիր մը:

ԳՐԱԿԱՆ ԿԵՍԵՐ

Կը հաստատուի մեր տուած լուրը թէ նախկին «հիւանդ գրագէտը», Հիւանդանոցէն ելնելուն պէս, պիտի ձեռնարկէ գրական թերթի մը հրատարակութեան: Ծաղիկի Տնօրէնութեան հետ իր բանակցութիւնները խզելէ ետք, Տիգրան էֆ. Արփիարեան այժմ մտադիր է Մուրհանդակը վերածել գրական շաբաթաթերթի, որով հինգ հատ գրական թերթ պիտի ունենանք, եթէ Փռնման ալ գրական թերթ սեպենք: Մասին իր խոստացած չորս երեսի յաւելումը զանց ըրաւ և Լոյս իր 40 էջերը 32ի վերածեց լոյսի մնջիկ: Միայն Արեւ. Մանուկն է որ կը պահէ իր խոստումը, գրական եռաթիւաներու պատրաստութիւնն առաջ տանելով եռանգեամբ: Լոյսի և Մասինի մըրցման մէջ, չենք գիտեր որ գրական Մուրհանդակ ի՞նչ առաւելութիւններ պիտի ընծայէ մեզ: Ամէն պարագայի մէջ, կը փափաքինք որ այս գրական ձեռնարկը հաստատ հիմերու վրայ դրուի, որպէսզի ընթերցող հասարակութեան մէջ չարմատանայ այն համոզումը որ մեր գրական թերթերը ասուպի պէս կռգան կ'անհետին:

Ա Ր Գ Ա Մ

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾԵՐ

ՄԵՆԱՄՈՒԸ

Հետաքրքիրէ մը աւելի հիացողի աչքերով կը դիտեմ երբեմն երբ տեսնեմ այդ նիհար տղան, որ աղջկան նուրբ ու երկար մազերուն տակ բարձր հասակը կը պտտցունէ :

Յոռետես ընկերաբանի մը տխուր տպաւորութիւնը կը թողու վրադ այդ ինքնամեկովի երիտասարդը իր արտաքին երևոյթովը, որով, առանց մարգու երես նայելու, մենավայրեր կը փնտռէ, և որով իր քալուածքը աւելի փախչելու ձև մը կ'առնէ :

Եւ արդէն, որչափ իր վրայ կրցայ քանի մը որո՛չ նօթեր հաւաքել — ինքնին շատ անբաւական, — նախնական հայեացքներն արդարացնելու բնութիւնը ունէին. որովհետեւ անիկա իրաւցնէ՝ բարոյագէտ — իմաստասէր մըն էր և իր նշանաբանը կը թուէր ըլլալ. «մարգոցմէ պէտք է խոյս տալ որովհետեւ չար են և անտարբեր» :

Բարիզեան վարժարանէ մը վկայուած, բարոյագիտութեան և աստուածաբանութեան հմուտ ու ջերմ օրհնար, Եւրոպայի գլխաւոր մայրաքաղաքները և քաղաքակրթութեան լուսաւոր ոստանները այցելած էր: Եւ զարմանքով իմացայ թէ գրեթէ բոլոր կարևոր ազգերու կրօնքները կարդացած և ուսումնասիրած էր: Թէև բանաստեղծութեան հակում ցոյց տուած չըլլար, — ինչ որ անհնար կը թուի ինծի — բայց այդ զգացուն հոգիին համար բանաստեղծութիւնը պիտի դադրէր ապահովարար դադանիք մը ըլլալէ: Գո՛նէ հակառակը կարելի էր պնդել, տրուած ըլլալով իր միտքին բազմակողմանի ու վերլուծական յատկութիւնը: Վերջապէս, իր մէջ մարդուն դէպի կատարելութիւն չե՛շտ ձգտումը աչքի կը զարնէր՝ ուժով ու ցայտուն հանգամանքով մը :

* * *

Կեանքին համար պերճախօս չէր: Իրեն համար հաւասար էին ապրիլ կամ մեռնիլ: Եւ ինչ որ անհուն ու անվերջ տրտմութիւններ ու շարունակական և խտացող մեղամաղձութիւններ կը դնէր իր հոգիին մէջ՝ գաղափարն էր մշտապէս չարութեան մարդուն՝ որ անգութ էր ու գռեհիկ: Անկէ, մարդ էակին քովէն յաւերժապէս փախչելու և բնութեան կոյս ու սիրտփարար միաստօններուն մէջ պահուելու պէտքը այնպիսի ախորժով ու ձայնի զգալի բարձրութիւնով կը շեշտէր որ իր սպառած բռնազբօսիկ ժպիտէն կայծ մը կը խառնուէր իր այդ երանաւէտ բառերուն:

Դէմքը միշտ դալկահար, աչքերը միշտ երազուն ու միշտ տխուր

էին: Խնդալը երբեք չեմ տեսած: Կը խնդար՝ երբ ստիպուած էր միայն, բռնի, կարճ ու ցուրտ ծիծաղով մը որ հեգնական, դառն աղաւաղակ մըն էր աւելի:

Օր մը Մէօհիւրտարի պարտէզը հանդիպեցայ իրեն, ծառերու զով շուքին տակ առանձին նստած, գիրքի մը առջև, ձեռքերը գլուխին երկար մազերուն մէջ մխած՝ կարծես դանկը ճզմելու համար, դէմքը յասմիկի պէս տոգոյն և ակրաները սեղմած: Կը խորհէր, աւելի քան կը կարդար: Այդ պահուն, երբեք չպիտի կրնայի ընդունիլ թէ այդ կենդանի դապոյթն աւելի յուզիչ ու ներգործիչ իրանկար մը գրծագրել կարելի ըլլար:

Միայն թէ արուեստը պէտք էր նրբազնին արուեստագէտի մը տաղանդէն բխէր բարեխղճօրէն՝ այս տարօրինակ տիպարը իր ալեկոծ հոգիովը կտաւին վրայ փոխադրել յաջողելու համար: Անո՛ր յոյզերը, ցաւերը, պատրանքները կրած ըլլալու էր մատիտի վարպետը, նոյնանալով իր հերոսին հետ, անոր հետ ու անոր հանգոյն զգալով, տառապելով պահ մը, հաւատարիմ ընդօրինակիչի իր գծուարին ու անկերպիտ գերին մէջ: — Դէմքին տոգունատիպ վեհութիւնը որ աւմէն կողմէ ալ համակրանք կրնար հրաւիրել միայն, աչքերուն անուշ ու բարի մտածումը, — հակառակ սեւեռեալ ցաւի մը մէկ խորշէն յորդելուն — և «Նիշէական Զոհ»ի իր խորունկ տրամութեան ու մեկուսացումի պէտքին առթած ներդաշնակ բայց մահաշուք ամբողջութիւնը որ քիչ մը համակերպած բայց ո՛չ ստորբան մը ունէր իր մէջը, բոլոր անոնք անհրաժեշտօրէն հարկ էր գերանուրը փափկութիւնով և երազկոտ, տպաւորիչ ու միեւնոյն ատեն զբաղեցնող հուժկու արուեստով մը խորհրդապատկերել:

Ինչ դոյն ունէր յորձանքը որ անոր հոգիին մէջ կը պտուաքէր այդ պահուն: Մարդկային անարդ կեղծաւորութեան ու դձուճ շահամուլթեան թէ տոգոտութեան ու զնասական բնադրներուն վրայ կը խորհրդածէր: Իր գլուխին վերև ծառերը դիւթիչ խարչափի մը մէջ իրենց նուրբ ոստերը կը շարժտիէին հոյին վիպիտիկ քմայքին տակ. ճի սօսափիւն — մրմունջը տերեւներուն հոգիին . . .: Ծովը, դիմացը, անհուն երանդապնակ մը կը ցուցադրէր, և քանի մը հաճոյատէրներ, հեռուն նստած, շատ հաւանօրէն իր վրայ կը խօսէին: Իր երազը լալն էր, ու գունատ: Ինք երբեք չէր ուզած «քաբի տակ սիրտ» մը ունենալ: Կը բաղձար, հակառակը, անհունօրէն գրթոտ ու հաւատարիմ Արշալոյս հոգի մը ունենալ՝ դուխին վերև, և անոր հետ, մարդոցմէ փարսախներով հեռու, մեհառտանի մը առաջ գողութիւններուն մէջ առանձնացած՝ սիրելի ու հրազել . . .:

Փայփայելի տրամութիւններու ու անվերջ սուգերու այս հոգիին դէմ անհնար էր որ Սէրը ցցուած չըլլար: Ինք մաքուր, փոշուկան Սէրը անգլուհիներու միտին մէջ կը վարժէր պատճըլլալ երբ մեղամաղձօրէն կ'ըսէր. «Փրանսուհին կամ Քսաղուհին ջին վրնար

անկեղծօրէն սիրել. անգլուհիին սէրը միայն անկեղծ է ու ճշմարտապէս անձնուէր . . . »

Վերջապէս, այս տարօրինակ, եզակի տիպարին վրայ միշտ հիմնադրու պատճառներ պիտի ունենամ: Աւելի անոր շուրջը պտտեցայ քան ներսը. աւելի գիծերը քննեցի քոն հոգին: Եւ եթէ վեհանձն դրպուած մը առիթ տայ ինծի փր մտերմութեան մէջը ապրելու, կասկած չկայ որ այս նիհար ուրուագիծը չքաւէ. և աւելի՛ գաղափարով ու մանրամասն ուսումնասիրութիւնով տարածուիմ նիւթիս մէջ, այն է՝ քննականը վերլուծելի կեանքի մը, որ հակառակ իր դարմանալի շահեկանութեանը, շատերուն համար խորհուրդ մը կը մնայ:

Մ. ՌԻՂՈՒՐԼԵԱՆ

ՃԵՐՄԱԿ ՌԻՍԵՒ

Անբաղդ ըլլալ, ձախողութեանը հանդիպել, աղքատ ըլլալ, դժբաղդ, արհամարհուած, լքուած, երեսէ ինկած, հիւանդ, տկար ըլլալ, այս ամենը կ'ընդունիմ, այս ատենը մարդկային կեանքին յոռի կողմերը կրնան համարուիլ. և այս ամեն դժբաղդութիւններուն ճիրտին տակ հեծեծողներս համար մեղապրանքի ամենաթեթեւ կասկած մը անուցանել, հակամարդկային և ճիւղային պիտի անուանէի, սուանց րոպէ մ'իսկ մտածելու, այս վճիռը տալէ առաջ:

Բայց այն ամեն պարագաներն որոնք մարդուս կեանքէն կախեալ են, որոնք բանական էակի մը զգացումներէն ու մտածումներէն կախում ունին, որոնք անոր նկարագրի պակասութեան, թերի դաստիարակութեան, նախանձոտ բնաւորութեան, աչքածակ ունակութեան, ընկերին վնասելու բնածին կիրքերուն վերագրելի կըրնան համարուիլ, կարելի չէ ներողամիտ աչքով դիտել, բայց և այնպէս կարեւորութիւն ալ պէտք չէ ընծայել այսպիսիներու, որովհետեւ պատիւ մը պիտի ըլլար զբաղիլ անոնց հետ:

Այս երկրորդ դասակարգին պատկանող էակներ, դժբաղդաբար քիչ չեն մեր մէջ, որոնք հանդարտ նստած ատեննին, յանկարծ կը բորբոքին, կ'կատողին ու անպատճառ կուգն իրենց անգոր ու փտտած ակումներով՝ հեռուէն կամ մօտէն՝ խածուածք մ'ունենալ, կարեւորութիւն չտալով, թէ՛ իրենց խածուածքը վէր մ'իսկ ձգելու չափ զօրութիւն չունենայ:

Եթէ իրենց կարողութեան, յանկարծական բորբոքման պատճառը հարցնես, չպիտի կրնան որոշապէս պատասխանել, ինչպէս

ըսեն թէ նկարագրէ զուրկ են և նախանձոտ, ուրիշներու յաջո-
ղութեան մէջ՝ իրենց անկումը տեսնելու չափ ալ տկարամիտ:

Էհ, ինչո՞ւ կը նեղանաք, ինչո՞ւ կ'նախանձիք, Ո՛վ աչք ունե-
ցաւ՝ երբ պուռոտ շարժեցնէրով, սիրամարգի մը պէս սիւսածեմ օ-
րեր ունեցաք, ձեզի՜ անհանգիստ ընող մը գանուեցամ, ձեզմէ
նախանձեցան, ձեր վիճակին աչք տնկեցին, ձեր նիստ ու կացին
հաշիւը վնասեցին, և ապա ձեր ճամբորդութիւններուն, խմբադա-
տուէն խմբազատուն, շարժառիթներն ուզեցին հասկնալ կամ հրա-
պարակ հանել, եթէ հասկցան իսկ: Ձեր աշօրուան բարձրացուցածն
երբ հետեւալ օրը քեսնէ գետին զարկիք՝ զարմացան, վշտացան,
քէն պահեցին: Ձեր աղիողորմ կոչերուն ու լալկան վարկաբեկ
աղերսներուն համար՝ մեղադրեցին, խնդացին: Ձեր հրապարակաւ
դատափետեցին՝ երբ անպատկառօրէն ելաք աղաչելու որ կրկին
բարեկամութիւն հաստատէ՝ զարմացան, թէ անակնկալի մ'առջև
գանուեցան . . . :

Ո՛չ, հազար անգամ, ո՛չ:

Նո՞ր պիտի հասկնային թէ աննկարագիր մ'էք, նո՞ր պիտի սու-
վէին թէ սկզբունք չունիք:

Ուրեմն, ի՛նչ կ'մնայ ձեզի ընել, աշօր պաշտել, վաղը այրելու
համար, աշօր գովել՝ վաղը պտրտաւելու, յաջորդ օր կրկին երկրէ
երկինք բարձրացնելու համար, էէ՞:

Այսպէս շարունակեցէք ձեր մշտապէս տեղատուութիւնն և յա-
րատե մակընթացութիւնը: Ինչ որ ընէք՝ ձեր պատկերն է որ կը ցո-
լացնէք, արդէն ուրիշ կերպ շարժիլ կարելի չպիտի ըլլար, ձեզի
համար:

Բայց խորհրդաբար բան մ'ըսեմ ձեզի, անօգուտ են ձեր խեղ-
դուկ ազդակները, դուք այլեւս անցեալին կ'պատկանիք, օվկէա-
նոսի վրայ տարուբերող բեկոր մ'էք, և եթէ կ'նախընտրէք, պիտի
ըսեմ՝ բրածոյ մը պարզապէս:

ՆՈՒՐԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

(ԿՆՈՋ ՄԵՐ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՆ ՔԱՂՈՒԱԾ)

Ազնիւ բարեկամուհիս,

Իրարու անձնապէս անձանօթ երկու բարեկամուհիներու համար շատ դժուար է համարձակ ու անվերապահ վերաբերում մ'ունենալ մէկզմէկու հանդէպ, կը կարծեմ, քան թէ անոնց համար՝ որոնք անձնական շփումներ ու մտերմական յարաբերութիւններ մ'ունին, անանկ չէ։ Ես գոնէ տասնիկ կ'ընդունիմ ու կը հաւատամ, կը հաւատամ թէ՛ անոնք որոնք սրտով ու հոգիով, զգացումով ու խորհելակերպով համամասն են մէկզմէկու, անոնք չեն կրնար իրենց գլխուն եկած անէքզոտներն, անէքզոտներ՝ ըլլան ուրախութիւն յատկանշող թէ արտամութիւն, խինդ թէ վիշտ, հաճոյք թէ ցաւ, իրարմէ սքօղել ու գաղտնի պահել։ Ուրեմն, ինձ — որպէս շատ մտերիմ բարեկամուհիք — իրաւունք չպիտի տայիր, սրտակիր բարեկամուհիս, որ այս իրիկուն գլխուս եկած անէքզոտը՝ գրի առնէի ու ձեզ ղրկէի, գուցէ զուր — ո՛վ գիտէ — հոգեկան ներկայ է՛ն ցաւոտ ու սրտաշուք ըողպէնրս, խուժգուժ ու տառապալից վայրկեաններս մասամբ իւրք մեղմացնելու միջոցներ մը ստեղծէիք։

Ահ, արցունքս չեմ կրնար զսպել, աչքիս ակնակապիճները չեն զօրեր արտասուէնքս ետ մղել, աչքերս՝ ճիշդ այս պահուն՝ յորդող գետերու համանմանութիւն մը կը պահեն վրանին, որ գիտես թէ՛ երբ տարուան այն եղանակը կը հասնի ուր գետերը կը յորդին, այդ պահուն սնոր յորձանքները կը քչեն կը տանին իրենց հետ բոլոր այն բարձրաբերձ թումբերը որոնք մարդկային ձեռքերը կրցած են չենել։ Յորդող գետի մը կերպարանքն զգեցած են ճիշդ հիմա աչքերս ալ. անոնք՝ (աչքերս) գետը կը ներկայացնեն, և արցունքներս՝ անոր յորձանքները, որուն առջև կանգնուած թումբը չի կրնար արգիլել յորձանքը որ վերէն կուգայ, անքան կատաղած ու ամենի...

Այո՛, արցունքներս չեմ կրնար խեղդել մէջս, լալ կ'ուզեմ, լալ, ու լացը միակ միսիթարութիւնն է ինձ համար ճիշտ այս ըողպին։

Զգացումներս ճիշդ հիմա գրի առնել որչափ ալ որ անպատեհ ու սրանեղիչ ըլլայ սակայն չեմ կրնար զանց առնել ասիկա, որովհետեւ այս բանը միակ կերպը կը գոնեմ սրտիս յուզումը քիչ մը մեղմացնելու և ինքզինքս հանդարտեցնելու։ Զէ՛ որ մարդկային սիրտը երբ չափազանց յուզեալ վիճակ մը կը ներկայացնէ անհուն ուրախութեան կամ անհուն վշտի մը ժամանակը, այդ սիրտը ինքարեւարար կուգէ իր ծալքերը բանալ իրեն է՛ն մօտ ու մտերիմ ճանչցուած բարեկա-

մին, ցայց տալու անոր հոն դրոշմուած տողերը, ըլլան ոսկետառ թէ սե ու թախծալից գրերով, և այսպէսով իր բարեկամն ալ մասնակցի ընել անոր: Ասիկա բարեկամութեան է՝ն պայմանադրական օրէնքն է, չէ՞: Եւ ինչո՞ւ պիտի մեղադրէիր զիս, ուրեմն, երբ արտասովոր յուզումով մ'ականգձուն սիրտս քեզի, անձնուէր բարեկամուհիս, բանալու առիթէն օգտուիլ կ'ուզեմ:

Այո իրիկուան գլխուս եկած անէքդոտը կը փափակիմ պատմել քեզ, ազնիւ բարեկամուհիս, անեքդոտ մը՝ որ ամին անգամ երբ յիշելու կ'ստիպուիմ, ամբողջ էութիւնս տարտուռով կը լեցունի. սիրտս կ'արիւնտարի ու աչքերս, որ այս պահուն իրենց երբեմնի պայծառութիւնն ու փայլութիւնը կորսնցուցած՝ աշտանային գօսացած ծառերու դեղնորակ տերեւներու գոյնն զգեցած են, արտասունքով կը լեցունին:

Ահ, երանի թէ՛ կամ ստեղծուած չըլլայի և կամ թէ՛ զգայութեան բոլորովին գուրկ, անտաշ ու կիսակիրթ էակ մ'ըլլայի . . . : Ա՛լ չեմ կրնար զսպել ինքզինքս, կրակը որ կայ մէջս՝ բուռական է նոյն իսկ շոգեկտուքի մը լոքոմոթիվը ճամբայ հանելու, ուրեմն, մտիկ ըրէ՛ որ գլխուս եկածը պատմեմ:

Իրիկուան ժամը հինգին տոնները, ամուսնոյս cousinը՝ Պրն Էտկար, զոր դուք ալ կը ճանչնաք, սյուտուաւոր, ազնիւ ու կրթուած երիտասարդ մը, մեզի այցելութեան եկած էր: Բաւական հաճելի իրիկուն մ'ունեցանք, սիրուն խօսուրձաւորներ՝ անմեղ կատակներով համեմուած՝ մեզի շատ հաճելի իրիկուն մը անցնել տուին: Կեսուրս՝ որուն ամբողջ նկարագիրը նախանձով շինուած է, շատ սրտնեղած կը թուէր: Մեր խօսակցութիւններուն երբեմն կը մասնակցէր, բայց գիտե՞ս թէ՛ ի՞նչ ձևերով, հեգնալից, կոշտ, կոպտ ու ատելի ձևերով մը, որուն ձգած վատ տպաւորութիւնը հեշտիւ չէր մոռցուէր: Իր շիլ ու անհարկի կասկածներով լեցուած նայեռած քները՝ երբէք չէր հեռացներ դէմքիս ու ամուսնոյո լուզինի, համեստութեան տիպարայդ՝ երիտասարդին դէմքին վրայէն, երիտասարդ մը որուն հանդէպ անսկեզմ ու անմեղ համակրութիւն մը կը պահեմ միշտ: Կեսուրս, այդ հաստափոր ու անճոռնի կերպով գիրցած մսի զանգուածը, որուն սրտին մէջ ծնած՝ ըլլալու է չարութեան նոխազը, միշտ առիթ մ'ուզեց փնտռել որ իր չար ու՛ն նարգ դերն խաղար, ի գոհունակութիւն իր անասնացած սրտին: Ու առիթը ձեռք բերաւ վերջապէս: Ահա՛ թէ ի՞նչպէս:

Ամուսնոյս քուզինը աղնուութիւնն ունեցաւ զմեզ թատրոն հըրաւիրելու յառաջիկայ հինգշաբթի օրուան համար, Քրանսական տաւամբն էր ներկայացուելիքը, Du Barryն, որուն մէջ մատամ Du Barryի դերն պիտի խաղար հռչակաւոր դերասանուհի՝ Տիկ. Լէսպի Գարթըր: Ամուսինս խօսք տուաւ, սակայն կեսորոշո բերնէն ո՛չ մի բառ: Թատրոնի այդ հրաւերն ընող երիտասարդ քարեկամ

նիս՝ ի տես կեսրոջս այս պաղ արարքին,

— Մայրի՛կ, պիտի փափաքէինք որ դուք ալ նոյն օրը մեզի ընկերակցելու հաւանութիւնը տայիք, ըսաւ, խիստ շնորհալի ձեռով մը:

Ու գիտե՞ո թէ պատասխանն ե՞նչ եղաւ կեսրոջս, ճիշտ, չարամիտ կինը . . . որ վերջապէս վատ կին մըն է պիտի ըսեմ՝ սնտարակցս և դուք ալ ինծի հետ:

Պատասխանը . . . բայց մարդկային միտքը, հոգ չէ թէ ո՛րչափ վատուերած ըլլար ան, չպիտի կրնար երեակայել այսպիսի վատ չուէր պատասխան մը: Մարդ իր քաջութիւնը նոյն իսկ կը կորսնցնէ արտադրելու այն նուաստ բառերը որ դուրս թռան այդ կնկան ժանգոտած բերնէն: Լսէ իր պատասխանը:

— Չէ՛, չեմ ուզեր ընկերանալ ձեզի, լաւ որ ես ձեզի, լաւ է որ ես ձեզի հետ չըլլամ, դուք աւելի համարձակ կ'ըլլաք ամեն ինչ . . . խաղալու . . . հետ, եթէ ես մէջերնիդ ըլլամ ձեր ուզածը . . . չէք կրնար խաղալ, չէ՛, բայց եթէ հետերնիդ չըլլամ՝ ուզածնիդ կրնաք խաղալ:

Խեղճ երիտասարդը նստած տեղը քարացած մնաց, ո՛չ իսկ բառ մը արտասանել համարձակեցաւ ամօթէն: Այդ գէշ կնոջ ամբողջ սև հոգեբանութիւնը հասկցաւ, հասկցաւ թէ՛ ի՞նչ վայրենի ու հակամարդկային մտածումներով տողորուած այդպէս կը խօսէր: Պահէ մը հտը ձգեց տունը ու մեկնեցաւ անխօսուկ ու գլխահակ:

Ամուսինս ի տես այս արարքին նոյնպէս լուռ մնաց, ոչինչ խօսեցաւ:

Իսկ ես ատելութեան է՛ն ծայրագոյն չափովը լեցուեցայ՝ նոյն պահուն՝ այդ կնոջը հանդէպ:

Անկիւն մը քաշուեցայ ու լացի դառնապէս . . . :

Կեսուրս պարզապէս համեստութիւնս կրակածի տակ կը դնէր, իմ՝ դէպի մեր այդ քույրնը տածած՝ համակրութիւնս ու անկեղծ վերաբերումս տարբեր գոյնով մը կ'ուզէր ներկայացնել էրիկիս: Որ գիտես թէ՛ որչափ ալ որ պիտի ճանչցող ու հասկցող ըլլայ, նորէն իր գէշ տպաւորութիւնը պիտի թողու մաքին վրայ: Վերջապէս էրիկ մարդիկ են, չէ՛ . . . :

Կը տեսնե՞ս թէ՛ ի՞նչ լրբենի, ի՞նչ ստորին ու ի՞նչ շնական մտածում էր որ ունեցաւ . . . :

Ա՛հ, չեմ գիտեր թէ՛ ի՞նչպէս մոռնալու եմ ես այս միջադէպը, միջադէպ մըն է որ՝ վերլիշուածի բոպէներուս՝ էն խենդ ու էն վայրի բողձանքները կ'ունենան:

Կը սիրեմ քաշուիլ անտպատ մը ուր ո՛չ մէկ ովախս գտնուի, ուր մարդկութիւնը սոք դնելէ պիտի խորշի, հոն տեղ անսուսող հատնելով, լմնալու համար, քան թէ սասանկ վատ կնոջ մը հետ կենակցիլ:

Կը սիրեմ ինքզինքս ծովը նետել ու անոր ամենհէ՛ռ փրկուանքը

կոհակներուն մէջ երթալ կորսուիլ, անհետանալ, քան թէ ապրիլ կեանք մը փշալից ու նախանձով չբջնապատուած :

Կը սիրեմ բարձրաբերձ լեռան մը գագաթնակէտն ելլել աւ անդ գահալէծէն ինքզինքս վար նետել փշրուելով, ոչնչանալու համար, քան թէ անտանկ անբարոյակամայած մտքերով ու ցած ոգի խորհուրդներով լեցողած կնոջ մը հետ ապրիլ :

Կը սիրեմ վերջապէս ինքզինքս ձեռքներս չոգեկանքի մը առջևը նետել անոր անիւններուն տակ մէկ վայրկեանէն կտոր կտոր ըլլալու լմնալու համար, քան թէ անտանկ սինիք խորհուրդներով չարմառած կնոջ մը երեսը նայիլ . . . :

Դուն ալ այս խօս ու վայրի քաղձանքները չպիտի ուղէիր ունեւնալ, աղնիւ քարեկամուհիս, երբ քեզի քալ այսպիսի անէքողոտ մը պատահէր :

Ըսէ՛, մի՛, մի՛ ստեր . . . :

Յուսահատ քարեկամուհիդ՝

ԼՈՒԻՉ

ԽՄԵԱԳՐԻՆ ԷԶԶ

ՆՈՒԱՄՍԵԱՆ

Հարցումներու տեղատեղի մը անհանդուրժելի ըլլալու աստիճան հասկընալու համար՝ թէ որո՞ւ ուղղուած է Տիկին Տիւսարի նամակը, որու վրայ գրած էինք այս էջերուն մէջ :

Ճարահաս եւ միանգամայն զարմանալով որ չէ՛ գուշակուած այդ հաւցանքներէ նամակին որո՞ւ սղոյուած ըլլալը, դիմում քիսք նամակի տիրուհոյն եւ մեր սփալումներուն վրայ վերջապէս ստացանք անոր հաւանութիւնը իր անունն յիշատակելու :

Հետեւապէս կ'յորդորենք ձեռքբերներն քիչիկ մ'ալ համբերել եռամսեային մէջ կարդալու իրենց գիտնալ փափաքածը :

Մեր ցարդ յիշատակածներէն զաւ ակտի երեւին նաեւ

Ն. Ն. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

որ յատկապէս եռամսեային համար յանձնառու եղաւ Թարգմանօրէն ներկայացնելու Ռօշֆօրօի առածները՝ Բագմահմուտ փաստաբանը որու հիղինսկաւոր գրիչը լայն ժողովրդականութիւն մը շահեցուցած է իրեն, այդ առածներու իբրեւ նախաքան համառօտ բայց ներհուն ուսումնասիրութիւն մը կցած է, որ անհրաժեշտ է ինչպէս թէ հանձնք ակտի պատճառէ իր բազմաթիւ եւ համակիր ընթերցողներուն :

Ս. ԴԱԻՔԵԱՆ

որ մեր մէջ ծանօթ դէմք մ'է իր բազմաթիւ դասական հրատարակութիւններով, ու հեղինակութիւններով, ազնուաբար ընդունելով մեր առաջարկը, ղրկած է մեզի իր աւարտելու մօտ եղող խղճամիտ գործէն «Թրքահայ թատրոնը»-ն մաս մը, «քանի մը ռոլ իրեւ մուսք»ով մը, ուշագրաւ յօդուածը եւ կենսագրութիւնը «Յովհաննէս Աճէմեան»ի որ իր ժամանակին մեր փայլուն դերասաններէն մին եղած է:

Կ. ՆԱԽԱՍԱՐԴ

հարկ կա՞յ յիշատակել մեր պատուական աշխատակցին աչքառու թարգմանչական կարողութիւնը՝ որով այնքան ձեռնհասօրէն կ'հայացնէ Ա. Աբաբեյի հապարտ ժամանակակից ֆրանսական մօքին գեղեցկագոյն արտադրութիւններն, այս անգամ եռամսեային համար թարգմանած է ֆրանսացի նշանաւոր գրագէտի մը ուսումնասիրութիւնը «Վաղուան գրականութիւնը»ի վրայ, որու ընթերցումը ճշմարիտ վայելք մը պիտի ըլլայ բոլոր անոնց համար որ անտարբեր չեն գրական հարցերու նկատմամբ:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂ ԵՆՍ

Հակառակ մեր փափաքին չպիտի կրնանք մեր ստացած բոլոր յօդուածները տեղադրել առաջին եռամսեային մէջ, քանի որ առաւելագոյն էջերով իսկ (148) հրատարակելով, դարձեալ դուրս կը կ'մնան քանի մը շատ գեղեցիկ յօդուածներ, բայց որպէս զի թիւիւնացութիւններ չպատահին եւ ակամայ վիրաւորանքներու տեղի չանկը, ստացուած յօդուածներու թուականի կարգը խղճմտօրէն պահեցինք եւ ուշ հատածները հոդուցինք յաջորդ եռամսեային համար:

Բ. ԵՌԱՄԱՍԵԱՅ

Թերեւս զարմանալի թուի մեր աշխատակիցներուն որ դեռ առաջինը լոյս չի տեսած երկրորդին վրայ կ'իստանայ Բացասենք երկու բառով:

Առաջինը մեր փափաքին հակառակ, փոխանակ Յունով: Եթէ լոյս տեսնելու ամիսը ետքի պիտի մնայ, միմիայն նորածոյ տառերու ուշանալուն պատճառով, բայց երկրորդն ժամանակին հրատարակել, որոշած ըլլալով, այժմէն յարմար կ'դասենք ծանուցանել թէ անոր մէջ իրենց մասնակցութիւնը քերել փափաքողները, պէտք է որ հպացնեն մեզի իրենց յօդուածները մինչեւ յառաջիկայ Մարտ 1. Այս յայտարարութիւնն առհասարակ կուղղենք մեր մօտաւոր ու հեռավոր բոլոր աշխատակիցներուն, քանի որ հարկ չկայ, կ'յուզանք, կրկին նամակներով դիմումներ ընել մէն, միոյն առանձնակի:

Լ. ԲԱՔԱՂ

ՕՍՄ. ԱՅՏԸՆԻ ԵՐԱՍԹՈՒՂԻ

Ընկերութեան իրաւունքներուն կ'ձանուցուի թէ 100րդ Ընդհ. Ժողովը պիտի գումարուի յառաջիկայ Մարտ 31ին երեքշաբթի, կէսօրուան 12ին Վինչսթըր Հաուզի մէջ, (50 Old Broad St. London E. C.) ընդունելու համար վարչութեան տեղեկագիրը եւ հաշուեկշիռը մինչեւ 31 Դեկտ. 1907: Ընտրելու համար իրենց պայմանաժամը Լրացուցան եւ կրկին վերընտրելի՝ խորհուրդի երկու անդամները Մր. Հէնրի Շվաֆֆիլտ եւ Ար. Հէնրի Թրեյպի. նոյնպէս ընտրելու համար իրենց պայմանաժամը Լրացուցան եւ

կրկին վերընտրելի երկու քննիչներ Մր. Ջ. Ս. Օլտֆիլտ և Մր. Ջորճ Մեյթը, եւ խորհրդակցելու համար. Ընկերութեան ընդհ. գործերուն վրայ ժողովին մասնակցել փափաքող բաժնետէլերը հարկ է որոշեալ թուականէն գոնէ 14 օր առաջ իրենց բաժնեթղթերը յանձնեն Ընկերութեան քարտուղարին վերեւի հասցէին. համեմատ, կամ Ընկերութեան գրասենեակներն իջմիր և կամ Օսմ. Կայս. դրամատունն ի Պոլիս. Յանձնուած բաժնեթղթերու փոխարէն ընկալագիր պիտի տրուի որ իրաւունք պիտի տայ ժողովին մասնակցելու. Երկրորդ փոխառութեան տոմարներուն մէջ արձանագրուողները իրաւունք ունին մասնակցելու ժողովին և քուէարկել անձամբ կամ փոխանորդով:

Հրամանաւ Վարչ. Խորհուրդին

Թ. Հ. ՔՈՒԻԲ

ՄԵՐ ԳԵՍՆՆԵՐԷՆ

ՆԱԽՈՐԴ կիրակի օր Գարաթաշի Ս. Կարապպետ եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատոյց Ս. Առաջնորդն և յետ Պատարագի արարողութեան հողահանգստեան պաշտօնն կատարեց հանգուցեալ Աբրահամ քհ. Մանիկեանի հողւոյն:

ԱՄԵՆԱՄԵՆ գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք քաղաքիս իտատլիէի բարձր վարժարանի բնագիտութեան և տարրալուծութեան աւագ ուսուցիչ Համազասպ էֆ. Հագգիի առողջանալու լուրը: Համադասպ էֆ., որ բաւական տագնուպալի օրեր ունեցաւ, այժմ ապաքինութեան ճամբուն մէջ կ'գտնուի և արդէն վերադարձած է Սկովտական մասնաւոր դարմանատունէն՝ իր բնակարանը: Կատարեալ ապաքինում կը մաղթենք մեր մեծարոյ բարեկամին:

ՈՂԱՅԵԱՆ Անդրանիկ վարժապետեանի այրիին և որբերուն համար հանգանակութիւն մը բացուած էր և մինչև այժմ 50 ոսկիի չափ գումար մը հանգանակուած, կ'իմանանք թէ հանդանակուած գումարով տուն մը գնելու և Այլիք Տիկնոջ նուիրելու դեղեցիկ մտադրութիւնը կ'յայտնուի, որ անտարակոյս պիտի կրնայ իրականութիւն գտնել եթէ վեհանձն նուիրատուներ շարունակեն իրենց նուէրներն՝ աւելի կարելու գումարի մը հասցնելու համար հանգանակութեան գումարը:

ԱՆՅԵԱՆ երեքշաբթի օր քաղաքիս առօրեայ Լա Րէֆօրմ ֆրանսերէն թերթը թուակոյեց իր 40րդ տարին և այս առթիւ Թերթին խմբագիրն մասնաւոր յօդուածով մը յիշատակութիւնը կ'ընէր Թերթին հիմնադիր հանգուցեալ Ստեփան Ոսկանեանի, որ 31 տարին յանդիմատ վարած է

այդ թերթն: Ա. Մամուլ իր շնորհաւորութիւնները կ'ներկայէ Րէֆօրմի Խմբագրութեան իր 40րդ տարեդարձին առթիւ:

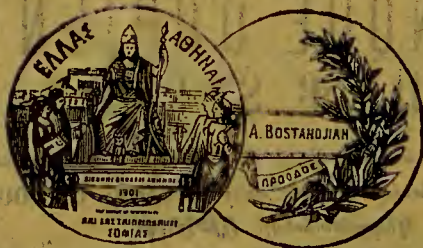
ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿԻ գիշեր տեղի ունեցաւ Մամուրեան տպարանի գրաշարապետ Տիար Պօզոս Մարկոսեանի, — եղբորդի հանգուցեալ Մամբէ, եպ. Մարկոսեանի, — ամուսնութիւնը Ազն. Օր. Հրանտեհի Կարմիրեանի հետ՝ ընտանեկան պարզ շրջանակի մը մէջ, կնքահայրութեամբ Թերթիս Խմբագրապետին և պատկառութեամբ Տէր Յովհ. Ա. Քհ. Մինասեանի, շրջապատեալ Տէր Գաբրիէլ և Տէր Ասլանեան քահանաներէ: Տիար Պօզոս Մարկոսեան տարիներէ ի վեր կ'աշխատի տպարանիս մէջ և տկարի հանդիսացած է թէ իբր հաւատարիմ պաշտօնեայ և թէ իր դործին դիտակից խղճամիտ աշխատուոր, իսկ Օր. Կարմիրեան շնորհալի օրինոր մ'է որ իր վրայ կ'եղորոշուցնէ հոյ տանտիկնի մը բոլոր բարեմասնութիւնները: Այս առթիւ երջանկութիւն կ'մաղթենք նորապսակ ամուլին, մեր անկեղծ շնորհաւորութիւններով:

ՆԱԽՈՐԴ կիրակի գիշեր Կէօզմէփէի Ազնաւորեանց բնակարանին մէջ տեղի ունեցաւ Տիար Սարգիս Սիվիթաբեանի ամուսնութիւնը Ազն. Օր. Թագունի Պարտիզպանեանի հետ: Խմբագրութիւնս իր շնորհաւորութիւնները կ'ներկայէ նորապսակ ամուլին՝ այս բարեպատեհ առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱՅԱՆՈՒԹԵԱՄԲ կ'արձանագրենք Տիար Մանկի Գոնամանեանի նուէրը՝ ասրեկան Ա մամուլ մը Վանի Լսարան Ընթերցատան:

Խմբագիր-Տնօրէն Ս. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ * Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

Médaille d'Or de l'Exposition d'Athènes 1860

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶՄՈՒՆ ԱՐԹԻԻ ԵՔԼԵՐ

Ի ցոյց դրած է կանանց հա-
մար, գոյնզգոյն, զիմացկուն
ու ճաշակաւոյ հովանոցներու
հիանալի զանազանութիւն մը,
հովանոցներ՝ որոնց շքեղու-
թիւնը ու կառարելութիւնը
եւ ԳԵՐԱԶԱՆՑՆԵՆ նոյն իսկ
ԵՐՈՊԱՅԱՆ ՄԷՋ ՊԱՏՐԱՍ-
ՏՈՒԱԾՆԵՐԸ:

ԵՔԵՐ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ՏԵՍՆԵԼՈՒ

ու յատուկ եղիք թէ նոյն իսկ
ձեր ամենէն զօտարահաճները
պիտի գոհանան ամէն տեսա-
կէաներով, — Նրբութիւն,
Նորութիւն, Աժնութիւն:

ԵՔԵՐԻ

ձառն պիտի գտնէք նոյնպէս,
Հովահարներ որոնք դեռ վեր-
ջերս ստացած է, Պայուսակ-
ներ, Հեռագիտակներ, Չեղի
կողմներ, Գաւաղաններ, զոր-
դարանքի առարկաներ են: Եւ:

Գաւառի գնոյններուն հաւար

ԵՔԼԵՐԻ ն հասցեն՝
ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ
ՇԻՋԵՆԻԿԵՐ Փողոց — Ի Զ Մ Ի Բ

BANQUE D'ORIENT

ՊԱՆՔ ՏՕՐԻԱՆ

Հաստատուած Յունաստանի Ազգ. և Տըշլանտի Ազգ. պրամատան կողմէ
Դրամադրութի ամբողջութեամբ գրուած ֆրանք 10,000,000

Կեդրոնատեղի ԱՐՆԵՔ

Մասնաճիւղ Կ. Պոլիս, Իզմիր, Սելանիկ, Ալեքսանդրիա, և Գահիր
Գործակալութիւն ի Համպուրկ

Պանք տ'Օրիան իրամատանի ամէն տեսակ գործողութիւններ կ'ընէ,
ինչպէ՛ս՝ գանձում և ղեղում՝ Առեւտրական լոկալներու, Հեռագրական վեր-
ճարութեան, առուծախ փոխարկերու և իրաւներու, Աշխարհի զինուոր-
քաղաքներու վրայ կուտայ վարկերու բացման գրեր, առուծախ ամենէ
տեսակէ արժեքողթերու, բացում ընթացիկ հաշիւներու, զբաւ արժե-
քողթերու և ապրանքներու վրայ են. ևն.

Ա Ի Ա Ն Դ Ն Ե Ր

Պանք Տ'Օրիան կ'ընդունի իրամի Աւանդներ Հետեւեալ սակերով

1 1/2	0/0	3	ամսուան աւանդի մը հասար
2	0/0	6	» » » »
3	0/0	4	աւարտան » » »
3 1/2	0/0	2	» » » »
4	0/0	3	» » » »

Բարեգործական հաստատութիւններու աւանդներն վերեւի սակերէն
1/2 0/0 առաւելութիւն մը կ'ընդունին:

Իս տէն վէճարկի աւանդներուն համար՝ միակ տնձի մը կողմէ և 100
Օսմ. ոսկիէ ոչ աւելի: Պանք տ'Օրիան տարեկան 2 1/2 տոկոս մը կը
յառակալէ:

Պանք տ'Օրիան հառարակութեան արամագրութեան տակ իրած է,
անշան վարձքի մը փոխարէն իր հաստատութեան մէջ գտնուած իրա-
մարկներն, Հոն իրամ և արժեքաւոր առարկաներ պահելու համար:

ՈՐԵՍՐԹԵՐՆ

“WESTERN”

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. ՌՏՏՏԵՒՆ, 1851 թ.

Այս անգլիական կարեւոր ընկեր լծիւնը կապ ահովէ ընդդէմ հըր-
գեհէ, և ծախային վտանգներու:

Իզմիրի բնդհանուր գործակալը արամուած է յանուն ընկերութեան
ապահովագրեր կնքելու և ամեն արդարացի պահանջաւորներն հատու-
ցում տալու փութանակի և մեծ առատաձեւութեամբ:

Ընդհ. Գործակալ Իզմիրի եւ Ալաշքի կուսակալութեան

Մ. Ռ. ԷՐՍԹՈՆ

THE GRESHAM

ԿՐԷՇԱՄ

ԿԵԱՆՔԻ ԱՆՎԷԻԱԿԱՆ ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ի ԼՈՆՏՈՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԼՍ 1848ԻՆ

Գոյլ Ընկերութեան	Ա. Ո.	9014,532
Տարեկան հասոյք	» »	1,438,659
Վճարուած գումարներ	» »	20,474,666

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԼՈՆՏՈՆԷ

Ընկերութեան Ապահովագրական ընդհանուր կանոններու մէջ մասնաւոր 24 բղ. յօդուածը խիստ ուշադրաւ բլլալով կ'ընդհանրէ, որ իմ «Ընկերութիւնը կ'ընդունի Օսմանեան գատարաններու վճիռներն ո'ւ է տարբերութեանց առջեւ:

Աւելի ընդարձակ տեղեւորութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալներուն:

ՇԱՐԼ ՈՒԻԹՕԼ եւ Ընկ.
C. WHITTAL & Co

ԲԱՑԱՌԻԿ ՍՈՒԹ ՄԸ ԵՒ ԳԵՐԱԶԱՆՑԱՊԵՍ ԱՆՅՐԱԺԵԾՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿ ՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ՏՅՏՐ ԱՍՏՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ)

Հեղինակ ՄԿՐՏԻԶ Յ. ՈՍԿԻՆԱՐ

Զարդանկարիչ եւ Գծագրիչ

Ասեղնաորգծութեան արհեստին վերջին նորութիւններն ու մեծոտները իր մէջ խտացուցած եւ տեղակական ամենէն պահանջումներու ու ամէն նուրբ եւ դժուարահաս ճաշակներու զոհացում տուող գերազանցօրէն եզակի Ասեղնաորգ մը ազնուապալ Տիկնանց եւ Յրիւրդներու համար: Շուրջ 100 մեծադիր էջերէ բաղկացած 34X48, այն մեծածախ ու խնամուած հաւաքածոն մեծ ու համակիր ընդունելութիւն մը գտած ըլլալով ամէն կողմէ գրեթէ ապառելու մօտ է: Ուստի արուեստասէր Տիկններ եւ Յրիւրդներ պէտք է փութան շուտով տիրանալ կանացի փափուկ ու նուրբ մատներու յատուկ այն գեղեցիկ ու ճօխ զործին, վճարելով մի միայն 25 դրշի համեաւ գին մը, խիստ աժան եւ հիմնապէս զիրաւատչելի ամէն քսակի:

Դործին անրազոյատելի արժէքը ըմբռնող ամէն անձ փութայ նպաստաւորուիլ այս առիթէն:

Կ'գտնուի Մամուրեան Գրատունն - Իզմիր, Կեդրոնատեղին է ի Տրապիզոն հեղինակին շօր՝ Սեֆեմավաճառ Յովսէփ ԷՔ (Սեփեմարի քով, կը զբօսուի նաեւ բոլոր գրավաճառներու մօտ:

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

FIRE LIFE

A. D 1720

C. WHITTAL & CO

GENERAL AGENTS

Smyrna

ՌՈՅԱԼ ԷՔՉԵՆՃ

ԱՄԵՆԱՀԻՆ և ԱՌԱՋՆԱԿԱՆԳ ԵՆԳԼԻՍԱՆ

ԱՊՐԱՇՈՒՄԻՆԵՐԱՆԵ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԳԵՂԻ և ԿԵՆՈՑ

Հիմնադր. 1720 թ. և 1808 թ.

Գործը ընկերութեան 5,000,000 Անգլ. սովի: Վճարեալ ապա.
Հափազ ընտրեցրու 1720 և 42,000,000 Անգլ. սովի:

ՀՐԳԵՂԻ ՆԻՒՂ

Ռայալ Էքչենջ Անգլիական Ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ հրդէ
մէ ամեն նահապետի կողմանց, կարասիք և Ապրանք նպաստաւոր պայ
մաններով:

Ընկերութեան սկսածնքն է փաստաց: անմիջական և արդար հատուցու
ցիկու տարուան կամ աւելի տարահաղորդութեանց համար յառուկ
լեղ զը կ'արուի:

ԿԵԱՆՔԻ ՆԻՒՂ

Ընկերութեան ամենանպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովարէ

1° Անբողջ կեանքի տեղադրեալ վրայ.

2° Խառն Ապահովագրութիւն.

3° » » » և կրկին դրամագրութիւն

4° Տղոց օժտի դրամագրութիւն և աղ պարտանկերով.

5° Ընկերութեանք ապահովագրութիւն.

Աւելի մանրամասնութեանց համար գիմը ընդհանուր դրամական.
բանջմանիւղ և շրջակայից ի ձրանկաց թաղ դրամանակները

ՇԱՐԼ ԱՅԻԹՈՒ և ԲԵԼԷ

C. WHITTAL & CO

կամ քննիչ պատուիրակին

C. O. OSCAN

և ԲԵԼԷ

ՄԵՐ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻԳՃԵԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂ

Պատիւ ունինք ծանուցանել մեր Յարգոյ Յաճախորդայ Թէ վերջին նորաձեւութեանց ամենալաւիւր տեսակները եկած են. նոյնպէս անաղանդ ենք ֆլանելքներ Viyella ֆանիլաներ, Dentsի ձեւորոցներ, Wolseyի ֆանիլա շապիկ և combinaisonներ, անգլիական հովանոցներ Dentelels և բազմանթըրիի հարուստ տեսակներ, նաեւ կանանց Manteauxներ ածառ և վերջին գիներով:

ԾԱՆ. — ԱՄԷՆ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒՆ ԿՏՈՐ-ՈՒԱՆԻՆԵՐ:

ՔՐԵՏԱՆԻ ՓՈԼԿԱՆՈՒՄ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՍՏԱՆԻ ՍՏԱՆԻ ՍՏԱՆԻ

ՍՏԱՆԻ ՍՏԱՆԻ ՍՏԱՆԻ ՍՏԱՆԻ

ՍՏԱՆԻ ՍՏԱՆԻ ՍՏԱՆԻ ՍՏԱՆԻ

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Լ. ԵՒ Լ. ՎԱՐՊԵՅԵԱՆ

ՆՈՐԹ-ՅԷՐՆ

(NORTHERN)

ՀՐԴԵՅԻ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրի Գործակալութիւնն հաստատուած 1864էն ի վեր

Դրամազուի լնկերութեան	Լ. Ս.	3,000,000
Տարեկան հասոյթ	» »	1,600,000
Պահեստի գումար	» »	6,673,000

Ընկերութիւնս նպատաւոր պայմաններով կապահովագրէ անշարժ կալուածներ, գործարաններ, ամեն տեսակ ապրանքներ ևն. ևն.

Տեղեկութեանց համար դիմել առ

ՃԷՅՄՍ ՀԱԹԳԷՆՍՕՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՓՈՔՐ ԱՍՒՈՑ

Ֆրանկաք թաղ, Բաւաժ Սրբուրդունեկեր

ՍԱԼԱՄԱՆՏՐԸ

(LA SALAMANDRE)

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԷՆ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԱԾ
ՄԻԱԿ ՎԱՌԱՐԱՆԸ

ՈՍԿԻ ՄԷՏԱՆ ԲԱՐԻՋԻ

1900

ԱՐՈՒԹԵՆՍԱՆԶԱՆԴԷՄԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՅԱՆԿ

1906

ՄԻԼԱՆԻ
ԱՐՈՒԹԵՆՍԱՆԶԱՆԴԷՄԷՆ

Փառապրելի վառարան որու կրակը մշտապէս կ'առնուի

24 ժամուան մեջ միմիայն 10 մեքալիֆի ծախսով
Իզմիրի միակ ներկայացուցիչ

ՆԻԳՕԼԱ ԿՈՒՐԿՈՎԻՉ

Քարափ Բաճաղէօնի կից

ՎԱՀԱՆ ԶՄԻՌՆԱԿԷՍԵԱՆ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ
ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՊՐԱՆԱՑ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

ՇՈՒՀԱ - ՊԵՏԵՍԹԵՆ ԹԻԻ 14

Մ Ա Ս Ն Ա Ճ Ի Ի Ղ

ՇՈՒՀԱ - ՊԵՏԵՍԹԵՆ ԹԻԻ 40

Ս. ին վաճառատանց մէջ միշտ պատրաստ կը գտնուին 20,000 կտոր ժամացոյց ոսկիէ, արծաթէ, նիքել սև, պատիկ դարձուցիչ: Ոսկիէ շղթաներ արանց և կանանց համար ամենքն ալ գոտեւ անխորդափ ոսկիէ ըլլալուն մասնաւորաբար կ'երաշխաւորուի:

Ազնիւ յաճախորդացի ու շաղբութիւնք կը հրաւիրեմ որ սնտի քրքրամաներէ չը չլմորին, ի վերջոյ յօստաբար պիտի մնան, վաճառատանցս հանրածանօթ պատուաւ որո թիւնը ու երկարամեայ առեւտրական ուզգամտութիւնը կրնայ գրաւական մ'ըլլալ իրենց թէ, երկու վաճառատուններս դիմողք՝ կատարելապէս գոհ պիտի մնան իրենց կատարած գնումէր:

Մասնաւորաբար մեր գտառացի արհեստակից եղբարց ու շաղբութիւնք կը հրաւիրեմ մեր վաճառատանց վրայ, աժնութեան ու ապրանաց տակունութեան մասին փոխանակ յանձնակատարներու միջոցաւ ապսպրանքներ բնելու լաւ ևս չէ՞ եթէ անգամ մը փորձեն մեզի հետ գործելու, զի մենք Ամերիկեան և Եւրոպեան էն հօկայ գործարանատէրներուն հետ մասնաւոր պայմանագիրներով կապուած ըլլալով ու ամենադոյզն շահը մեզի բաւ համարելով, պիտի կարենամք շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններով իրենց ուզած տեսակները հայթայթել:

Ժամացոյցներու յարդարում երաշխաւորեալ:

THE JOURNAL OF THE

AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION

PUBLISHED WEEKLY

CHICAGO, ILL., U.S.A.

1914

CONTENTS

Original Articles

Editorial

Correspondence

Reports

Obituary

Notes

Announcements

Advertisements

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & C.

ՍԵՏ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂԻ
Բ. ՔՍԷՆՕՔՈՒԼՕ ԵՒ Ը

Ա. Յ. Ժ. Մ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ,
ԱՐԱՆՑ ՏԱՊԻԿՆԵՐ, ՕԶԻՔՆԵՐ ԵՒ ԲՈՂԱՊՆԵՐ
ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ-ՀՈՎԱՀԱՐՆԵՐ, ԾԱՂԻԿՆԵՐ ԵՒ ՓԵՏՈՒՐՆԵՐ ԵՒԼՆ

ԻՒՆԻՍՈՆ ԵՒ ՖԷՆԻՔՍ ԷՍԲԱՆԻՕԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻԱՅԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՀՐԴԵՀԻ, ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Բարիկ 59 թիւ Rue de l'Arcade. հաստատու 1864 ին

Դրամագլուխ, պահեստի, կալուածներ աւելի քան 80,000,000

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒԼ.— Եւ ոչ մէկ ընկերութիւն իւնիօն եւ ֆէնիքս Էսբանիօլ ընկերութեան չափ առաւելութիւններ կրնայ տալ: Որովհետեւ իր ապահովութեան արամագրելի գաւառը (garantie) ապահովագրեալներու գրամագլխի համեմատութեամբ հարիւրին դէմ 280 առաւելութիւն ունի, եւ թէ իր սակեալու ածուցեան դէմ եւ ոչ մէկ ընկերութիւն կրնայ մրցիլ: Տրուած տարեկալահաբաժիններն կանխիկ են եւ առաջին տարիէն կ'վճարուին: Ու ամենէն աւելն ին կայ, մարդ իւնիօն եւ ֆէնիքս Էսբանիօլ ընկերութեան ապահովագրութեւ լով կ'կ'ին անգամ ապահովագրուած կ'ըլլայ, որովհետեւ պայմանաժամին եւ կամ մահուան պարագային ապահովագրուած գաւառը ստացուելէ ետք ընկերութիւնը բացէն avenant մ'ալ կուտայ որուն որով (եւ այս առանց ստնթիմ մը աւելի վճարելու) արկած մը պատահած ատեն բացի վճարուելիք կեանքի ապահովագրութենէն իւնիօն ֆէնիքս Էսբանիօլ կ'վճարէ համապատկ կամ կէս եւ կամ մէկ հինգերորդ մասը մ'ալ բացէն (արկածին կարեւորութեան չափով): Աւելի տեղեկութիւն տալու համար դիմել ընդհանուր գործակալութեան գրասենեակներն իզմի Նիշեճիէր Աւստրիական նամակատան վրայ:

ՏԻՐԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՅԱԶՐՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Կ. ԱՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Յ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Կ. ՆԱԻԿԱՆԵՐ

Վայելչաւեր Կիները

ՈՐՈՆԷ ԿՈՒՋԵՆ ՓԱՀՊԱՆԵՆԼ

ԻՐԵՆՑ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵՏԷ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

ՃԶՄԱՐԹԵՑ

ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ

ԿԼԻՍԷՐԻՆՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱԼ ՇԵՏԵՒԵԱԼ ՏՈՂԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՄԸ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ Կատարեալ չըլլար՝ առանց գոյնի, մաքրութեան, բոլոր այն տիկիները որոնք հոգը ունին այս թանկագին ձիւքերը անկորուստ պահելու, պէտք է բացարձակապէս մերժեն զործածութիւնը այն ածանցիկն արտադրութիւններու որոնք շունդալից ունենան իրենց Գործածուած նախնական նիւթերուն ստորին տեսակէ ըլլալն է որ ներքի կ'ընէ այգբան ածանցիկ զանոնք: Այս պատճառաւ նուազ ստորին տեսակները պատրաստուած են մեղրամոմով կամ՝ օճառով, որոնք օղին մէջ կ'չորան, և միւս տեսակները, աւելի վտանգաւոր մօրթին համար, կ'պարունակեն այն տեսակ ճարպեր որոնք կ'ծծաին և քիչ առնէն առաջ կ'ըրբեն անդարմանելի կարմրութիւններ և խորշոմներ:

Միայն ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ հնարուած 1860ին, զուտ նշալի Կլիսէրով բաղադրուած՝ առանց ո՛ր և է նիւթի իրապէս առողջապահական արտադրութիւն մըն է. բովանդակ աշխարհի մէջ բոլոր վայելչաւեր կիներէն ընդունուած է և նոյն իսկ իւր անհուն յաջողութեան պատճառաւ է որ բազմութիւ կեղծ նմանութիւններ երբեւան կ'ելլեն ամէն օր:

1900ի Տիեզերական Արուեստահանդէսին մէջ արժանացած է Ոսկի Միալի, Ի հարկէ ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԻ զինք աւելի բարձր է կեղծ պատրաստութիւններու զինէն և ասոր պատճառը իսկապէս իր նախնական նիւթերուն ազնիւ տեսակէ ըլլալն է, որովհետեւ բոլոր ձախողները կ'խոստովանին թէ հակառակ անոր համեմատաբար բարձր գնոյն՝ նուազ կ'շահին նմանօրինակ ուրիշ տեսակներու վրայ:

Բնաւ մի վարանիք ուրեմն պահանջել ճշմարիտ ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ, միշտ լաւ ու շաղկապեալ ընելով վերեւի վաճառանիշին և յաւատ երիտասարդ ու ծարմ պիտի մնար, ինչպէս ձեր դրացիներէն պիտի պատահան՝ ցաւելով իրենց սխալ խնայարարութեան վրայ: